

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

HUDEBNÍ A TANEČNÍ FAKULTA

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Praha, 2016

Martin Balda

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

HUDEBNÍ A TANEČNÍ FAKULTA

Název studijního programu - Hudební umění

Název studijního oboru – Komorní hra

MAGISTERSKÁ PRÁCE

Šéfdirigenti a koncertní mistři České filharmonie

Martin Balda

Vedoucí práce: odb. as. Jiří Panocha

Oponent práce: odb. as. Pavel Hůla

Datum obhajoby:

Přidělovaný akademický titul: MgA.

Praha, 2016

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

MUSIC AND DANCE FACULTY

Studying program - Music Art

Field of Study – Chamber music

Master Thesis

Chief conductors and concertmasters of Czech Philharmonic

Martin Balda

Head: odb. as. Jiří Panocha

Opponent: odb. as. Pavel Hůla

Date of Vindication:

Degree: MgA.

Prague, 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma

Šéfdirigenti a koncertní mistři České filharmonie

vypracoval samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne

podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Popis práce

Tato diplomová práce je zaměřena na osobnosti šéfdirigentů a koncertních mistrů České filharmonie. První kapitola je věnována historii tohoto orchestru.

Description of the work

This thesis is focused on personalities of chief conductors and concertmasters of Czech Philharmonic. First chapter is dedicated to history of this orchestra.

Obsah.....	1
Úvod.....	2
Česká filharmonie, od vzniku po současnost.....	3
Šéfdirigenti České filharmonie.....	13
Koncertní mistři – housle.....	37
Koncertní mistři – violoncello.....	46
Závěr.....	51
Použitá literatura a prameny.....	52

Úvod

Česká filharmonie se záhy po svém založení v roce 1896 stala nejvýznamnějším českým symfonickým orchestrem a již v prvních desetiletích svojí existence si na evropských scénách vybudovala značné renomé. Do historie orchestru se za 120 let jeho existence zapsala celá řada českých i zahraničních osobností. Takto úspěšná historie orchestru logicky zavazuje uchovat si originální výraz a propagovat českou hudbu doma i v zahraničí. Moje rozhodnutí psát magisterskou práci o České filharmonii a jejích koncertních mistrech přišlo zcela přirozeně. Měl jsem tu čest po dva roky spolupracovat s tímto orchestrem jako člen Orchesterální akademie.

Česká filharmonie, od vzniku po současnost

„Řadu let pohřešují se již v pražském ruchu hudebním pravidelně pěstované velké koncerty symfonické, v nichž spatřovati se sluší doplněk ostatní činnosti naší umělecké tak důležitý, že k uhájení dávné dobré pověsti hudebnictva českého stává se přímo nezbytným... Dále pak snaha zabezpečiti hmotné zájmy členův orchestru a rodin jejich samostatným fondem pensijním tak, aby pohled do budoucnosti alespoň do jisté míry vyhovoval umělecké způsobilosti a práci, zajisté ze všech stran uznána bude za neméně přirozenou a plně oprávněnou... Obě tyto snahy docházejí splnění založením České filharmonie, jež dle stanov svých pořádati bude do roka nejméně čtyři velké koncerty symfonické s ustanoveným programem, s nejvážnějšího hlediska uměleckého, ovšem i se zvláštním zřetelem k hudbě domácí, při nichž orchestr České filharmonie zdarma účinkovati bude ve prospěch svého fondu pensijního.“

Zcela záměrně jsem svou magisterskou práci začal tímto citátem. Tento výňatek z prohlášení České filharmonie z listopadu 1895 podepsali mimo jiné Antonín Dvořák, Karel Bendl, Zdeněk Fibich a Otakar Hostinský. Z výše uvedeného citátu je zřejmé, že šlo o naléhavý problém a pro Prahu byl orchestr potřeba. Zatímco opera měla svůj svatostánek na vltavském nábřeží už více než deset let a komorní hudba získala záštitu v ustavení Českého spolku pro komorní hudbu v roce 1894, orchestrální koncerty byly organizovány nesystematicky. Stálé orchestrální těleso nebylo, jeho činnost suplovaly orchestry divadelní nebo orchestr Pražské konzervatoře. Občasné koncerty pořádané Národním divadlem zatěžovaly chod operní scény a vyvolávaly nespokojenost členů orchestru. Nic jim nepřinášely, byly prací navíc. Kvůli těmto poměrům šli dokonce 1. ledna 1894 do stávký, kterou v podstatě vyhráli. Tehdy se zrodila myšlenka pořádat vlastní koncerty a založit k tomuto účelu spolek. Svou roli tu nepochybně sehrál příklad Vídeňské filharmonie, kde už třicet let fungoval operní a symfonický orchestr v jednom. Orchestr dvorní opery vystupoval na koncertním pódiu pod názvem Wiener Philharmoniker. Duší aktivity v Národním divadle byl houslista Alois Paleček, organizační talent a dobrý řečník. Ve středu 7. června 1894 schválili

orchestrální hráči stanovy, kde vytyčili zhruba tytéž programové body, které jsou v pozdějším prohlášení. Ještě v témže roce měli zahájit svou činnost. Pro nesrovnalosti se správou Národního divadla museli však první koncert (a tím vlastně celou sezonu) odložit. K neúspěchu přispělo i rozhodnutí, že k řízení koncertů nebudou zváni dosavadní kapelníci opery Národního divadla Josef Čech a Mořic Anger, ale že bude dána příležitost mladým talentům. Organizátoři měli na mysli tehdy dvaatřicetiletého Karla Kovařovice (1862 - 1920), harfenistu v orchestru Národního divadla a úspěšného skladatele, který prokázal svůj dirigentský talent na symfonických koncertech Národopisné výstavy. Pro tuto akci angažoval hudebníky do vlastního symfonického tělesa. Spolek Česká filharmonie zahájil své pravidelné koncerty až 4. ledna 1896. K řízení vlastních skladeb byl pozván Antonín Dvořák. Na tomto večeru uvedl kromě Slovanské rapsodie As dur a předehry Othello také dvě skladby, které si s sebou přivezl z Ameriky: Biblické písně a Symfonii e moll (i když ta už zazněla na koncertě V Národním divadle v roce 1894). Koncert se stal velkou uměleckou událostí, pochvalně je mnohokrát zmíněn v tehdejší tisku. Další koncerty řídili kapelníci J. Čech, M. Anger a také Karel Kovařovic. Pro zachování dobrých vztahů s Národním divadlem došlo tedy ke kompromisu. Spolupráce s Kovařovicem pokračovala i v další sezóně, až v roce 1898 nastal rozkol. Kovařovicův systém práce s orchestrem narazil na odpor hudebníků: čím rychleji uzrával jeho dirigentský talent, tím větší kladl nároky na orchestr. Kovařovic už nebyl jedním z orchestrálních hráčů, ale umělec, který vysoce přesahoval jejich úroveň. Ovšem Kovařovic vykročil na samostatnou dirigentskou dráhu a brzy prokázal, že se může měřit se svými současníky všude v Evropě. Orchester dal příležitost i začínajícímu Oskaru Nedbalovi (1874 - 1930), violistovi Českého kvarteta a skladateli Dvořákovy školy. Na prvním koncertě druhé sezóny (24. listopadu 1896) řídil dvaadvacetiletý Nedbal svůj první filharmonický koncert. Na programu bylo kromě Dvořákovy Symfonie d moll také jeho vlastní Scherzo caprice. Byl to začátek Nedbalovy desetileté spolupráce s Českou filharmonií. Jeho popularita skladatele mu pomohla v prvních letech samostatnosti udržovat fungování orchestru. Nedbal těleso podporoval umělecky i hmotně. Až do přelomu století probíhaly sezóny České filharmonie v klidném tempu,

přesně podle vytčeného plánu. V programech dominovala česká hudba, své skladby řídili Antonín Dvořák, Zdeněk Fibich, Josef Suk a Vítězslav Novák. K dirigentskému pultu byl v této době pozván i první zahraniční host – ruský umělec Vasilij Iljič Safonov.

Dokud Česká filharmonie v prvních letech přispívala do pražského hudebního života čtyřmi koncerty ročně a měla svou jistotu v denním provozu opery Národního divadla, nenastaly vážnější rozpory. Postavení orchestru se však zcela změnilo právě po přelomu století. V roce 1900 se stal šéfem opery Národního divadla Karel Kovařovic, který se už dva roky předtím vzdal své účasti na koncertech České filharmonie pro rozpory s předsednictvem filharmonického družstva. Po nástupu Kovařovice do divadla došlo k rozhodujícímu střetnutí. Orchester nespokojený se zvýšenými nároky nového šéfa šel do stávk. Nesmiřitelnost a neústupnost vedly Kovařovice k radikálnímu řezu: stávkující hráči byli propuštěni a od poloviny února 1901 zůstali bez existenčního zajištění. V okamžicích nouze vzniká úvaha že by mohl propuštěný orchestr pokračovat v koncertní činnosti. Stalo se tak a od roku 1901 se začaly psát dějiny samostatného orchestru Česká filharmonie. V prvním období se ujal řízení České filharmonie Ludvík Vítězslav Čelanský (1870 - 1931). Přes svůj nesporný vrozený dirigentský talent neudržel v orchestru svou pozici a už v dubnu 1902 prohrál se svou bohémskou povahou střetnutí s racionálnějším a věcnějším Oskarem Nedbalem. Nedbalovi se dařilo držet orchestr materiálně. V pravou chvíli jí dokázal důležité věci, ať už to byl Vídeňský koncert z Dvořákova díla v prosinci 1901 nebo zájezd do Londýna, který v roce 1902 inicioval mladý Jan Kubelík. Česká filharmonie zde vystupovala v St. James Hall pod názvem The Kubelík Bohemian Orchestra. Podstatný byl Nedbalův kapitálový vklad, jímž v roce 1903 podpořil vznik Českého filharmonického družstva, jehož předsedou byl zvolen. V dramaturgické oblasti imponoval jeho stálý zájem o novou českou hudbu. Nedbalova spolupráce s orchestrem skončila nešťastnou aférou v osobním životě, která ho donutila opustit Prahu a přesídlit do Vídně. Mezitím však našla filharmonie obětavého a organizačně i umělecky schopného šéfa v dr. Vilému Zemánkovi (1875 - 1922). Jemu vděčil mladý orchestr za překonání krizových situací i za pozvednutí umělecké úrovně. Rozšířil

symfonický repertoár o nové programové zdroje. Gustav Mahler zde v roce 1908 uvedl světovou premiéru své 7. symfonie, s orchestrem spolupracovali mj. dirigenti Arthur Nikisch a Vasilij Iljič Safonov. Zemánek preferoval českou hudbu a zval k dirigentskému pultu české dirigenty.

Koncem první světové války se i v orchestru začala projevovat opozice proti stávající monarchii a tím i proti původně prorakousky orientovanému dr. Zemánkovi. Do kampaně proti Zemánkovi se zapojil i tisk, zejména okruh spolupracovníků časopisu Smetana. Především orchestr ovšem cítil, že by v zájmu uměleckého vzestupu měla v jeho čele stát výraznější umělecká osobnost. Prosazen byl podruhé v historii filharmonie opět Ludvík Čelanský, s nímž ovšem na začátku své dráhy neudělala filharmonie dobrou zkušenost. Nyní se dopustila stejné chyby: romantik Čelanský ani tentokrát nestačil na úkol, jehož splnění se od něj očekávalo. K vyřešení situace dopomohla událost, která se odehrála ve dnech vzniku samostatného Československa. Dne 30. října 1918 řídil mladý Václav Talich premiéru Sukova Zrání. Od roku 1917 hostoval na několika koncertech a nyní definitivně přesvědčil o svých kvalitách. Jeho jmenování šéfem orchestru od sezóny 1919 - 1920 ukončilo dobu zmatků a nesoudržnosti. K nejistotám a krizím docházelo v orchestru zpravidla na přelomu důležitých období, při výměně osobností na místě šéfdirigenta. Krize postihla filharmonii v období komunistického puče roku 1948. Orchester byl náhle postaven před fakt emigrace Rafaela Kubelíka, který byl zárukou zachování talichovské linie a velkou uměleckou osobností s předpokladem slibné mezinárodní kariéry. Na koncertním provozu se Kubelíkovým odchodem na první pohled mnoho nezměnilo, orchestr dál koncertoval s různými hosty. Vedení se ujali zkušený Karel Šejna a mladý adept dirigentského umění Václav Neumann. Po překlenutí krizového dvouletého období se další osud filharmonie vyřešil jmenováním nového šéfdirigenta Karla Ančerla v roce 1950.

Další přelomový rok 1968 se nijak zvlášť neprojevil, výměna na šéfdirigentském postu (Karla Ančerla vystřídal Vaclav Neumann) proběhla bez problémů. Radikálnější hlasy uvažovaly i o Kubelíkově návratu. Nejprve s ním bylo jednáno o jednom vystoupení, ale zásahem vojsk Varšavské

smlouvy započal jiný směr vývoje. V normalizačním období se nedalo o jakýchkoliv kontaktech s emigranty vůbec uvažovat. Velká krize se odehrála v devadesátých letech. Převratný rok 1989 proběhl v orchestru v souhlasném ovzduší. Česká filharmonie se svým šéfdirigentem Václavem Neumannem ještě před listopadem vyjádřila svou solidaritu s iniciátory a signatáři petic, usilujících o svobodnější politický režim. V září roku 1990 oslavil Václav Neumann sedmdesátiny a rozhodl se odevzdat šéfdirigentskou taktovku svému nástupci. Všeobecně přijatelným kandidátem na tuto pozici byl Jiří Bělohlávek (*1946), dosavadní šéfdirigent Symfonického orchestru hl. m. Prahy FOK. Toto rozhodnutí bylo přijato se sympatiemi, rovněž cizina přijala Bělohlávkovo jmenování do čela filharmonie s uspokojením. Nový šéf podnikl v roce 1990 úspěšná turné do USA, Itálie, Švýcarska, Španělska a rozjel naplno své plány. Uzavřel smlouvu s britskou gramofonovou firmou Chandos na celou sérii nahrávek české hudby a vyjednával další zájezdy. Ten japonský na podzim roku 1991 byl jeho posledním. Právě na tomto turné orchestr zvolil jako svého příštího šéfdirigenta (z dost neobjasněných důvodů) šéfa opery v Hamburku Gerda Albrechta. A tady začíná jedna z nejtěžších krizí v historii filharmonie. Bělohlávek podává ihned svou demisi, jeho povinnosti přebírá dočasně Václav Neumann a čeká se na nástup nového šéfa. Bělohlávek je prakticky postaven před fakt, že část orchestru začala hlasitě prosazovat jako nového šéfdirigenta Gerda Albrechta, hudebního ředitele v Hamburku. Albrecht je osobností v evropské oblasti dobře známou spoluprací s různými tělesy i operními domy. V Praze už do té doby dirigoval mnohokrát a pořídil s Českou filharmonií např. nahrávku Dvořákova Dimitrije. Zájem filharmoniků o Gerda Albrechta však nebyl dílem náhody. Sám Albrecht potvrdil, že už po provedení Svaté Ludmily na Pražském jaru 1991 s ním jednali zástupci umělecké rady s dotazem, zda by byl ochoten převzít vedení orchestru, pokud by byl zvolen. Tehdy byla prý jeho odpověď zamítavá, už proto, že právě prodloužil svou smlouvu s Hamburkem až do roku 1997. Později si vše rozmyslel: Česká filharmonie byla příliš dobrým orchestrem, než aby se vzdal této příležitosti. A tak souhlasil: chtěl však znát výsledek hlasování co možná nejdříve. Proto ten náhlý spěch s volbou. V říjnu 1991 v Obecním domě při tajné volbě dostal Albrecht o sedm hlasů víc než Bělohlávek. Podle statutu

však byl výsledek hlasování nerozhodný, neboť žádný z obou kandidátů nezískal potřebný počet hlasů. Další hlasování proběhlo už v Japonsku, nečekalo se ani na návrat domů. Dne 26. října 1991 bylo rozhodnuto v Albrechtův prospěch. Přitom obsahem hlasování v Osace měl být pouze rozsah další spolupráce s oběma dirigenty, nikoli samotná a jednoznačná volba jednoho z nich. Většina orchestru se vyslovila pro rozšíření spolupráce s dirigentem Albrechtem, ovšem tento akt byl dodatečně drobnými právními posuny, redukcí textu a masivním prosazováním ředitelstvím České filharmonie dodatečně prohlášen za právoplatnou volbu. Ta je oficiálně schválena a ministr kultury Milan Uhde Albrechta potvrzuje. Gerd Albrecht je zvolen na čtyři roky s nástupem do funkce v říjnu 1994. Ministrův dopis nese datum 5. února 1992. Dne 10. února zasílá Jiří Bělohlávek orchestru otevřený dopis, v němž ohlašuje svou okamžitou rezignaci na místo šéfdirigenta. Jiří Bělohlávek sice splnil své umělecké úkoly a dodržel stanovené koncerty, avšak jeho styk s orchestrem se omezil jen na nezbytné formality. Česká filharmonie se náhle ocitla bez uměleckého šéfa. Administrativní vedení, ředitel a intendant Jaroslav Tvrzský, spolu se zástupci orchestru proto požádali svého čestného šéfdirigenta Václava Neumanna, aby se na čas ujal funkce. V dopisu ministrovi Uhdemu z 24. února 1992 toto rozhodnutí ředitel Tvrzský potvrzuje. Pod programy sezóny 1992 - 1993 je tedy podepsán Václav Neumann, avšak už koncem března 1993 se nyní už dvaasedmdesátiletý dirigent vzdává dalšího vedení pro vážné názorové kolize s novým ředitelem ing. Milanem Láškem, který vystřídal ve funkci Jaroslava Tvrzského v listopadu roku 1992. Ředitel Lášek preferoval především mimoumělecké zájmy. Pro ekonomický propad České filharmonie, nesrovnalosti v rozpočtu a necitlivost k umělecké problematice se dostával do stále častějších konfliktních situací i s novým šéfdirigentem Albrechtem. Vedlo to zákonitě k jeho odvolání: od června 1993 nastoupil na jeho místo Ladislav Kantor, jemuž se v další sezóně podařilo stabilizovat finanční situaci instituce. Sezóna s provizorním uměleckým vedením však proběhla bez výkyvů. Orchester absolvoval koncerty na berlínském festivalu, v Německu, Holandsku, Belgii, Rakousku, Švýcarsku a na oslavách 250. výročí založení orchestru Gewandhausu v Lipsku. Další sezóna se už konala zcela v režii

Gerda Albrechta, který proti původním předpokladům nastoupil o rok dříve, s počátkem nové sezóny 1993-94, a hned vyhlásil zásady své dramaturgie: kladl důraz na méně známá díla české tvorby, přičemž jmenoval především skladby Zdeňka Fibicha, zaměřil se na díla skladatelů, kteří se stali obětí nacistického holocaustu, konkrétně na díla Viktora Ullmanna, Ervína Schulhoffa, Gideona Kleina a Pavla Haase. Své záměry splnil. Tato díla byla skutečně součástí jeho repertoáru nejen domácího, ale i zájezdového. Kromě toho některá natočil na CD pro firmu Orfeo. Dramaturgicky přínosná byla i koncertní provedení dvou oper: Janáčková Osudu a Dvořákovy Armidy. Hrají se symfonie Antona Brucknera, které tvoří základ jeho zájezdových koncertů do Španělska a Japonska. Uvádí i Schuberta („Velkou“ symfonii C dur) a Brahmse (I. a II. symfonii), zajímavé bylo kompletní provedení Griegovy hudby ke hře Peer Gynt. Z české hudby kromě zmíněného Fibicha (Bouře, Toman a lesní panna) se dostává na Dvořáka (V přírodě, Karneval a Othello, Legendy, tři vrcholné symfonie), Janáčka (Sinfonietta), Martinů (Lidice), Suka (Symfonie E dur), Foerstra (Cyrano z Bergeracu). Soudobá tvorba je zastoupena novinkami k stému výročí filharmonie - Ebenovými Improperii, Henzeho Fandangem, navíc ještě Lutoslawského starší Smuteční hudbou. To je zhruba obraz Albrechtovy dramaturgie od října 1993 do ledna 1996. Albrecht spravuje svěřené těleso pevnou rukou, mylně chápe své pravomoce absolutně, používá právo veta a prosazuje vždy nekompromisně svou vůli a své zájmy bez ohledu na skutečné potřeby a postavení orchestru v českém hudebním životě. Konflikty na sebe nedaly dlouho čekat. Jestliže zrušený zájezd do New Yorku, na němž měl Bělohlávek řídit Novosvětskou symfonii k stému výročí její premiéry v Carnegie Hall, proběhl bez větší pozornosti tisku, pak Albrechtovo odmítnutí účasti na koncertě ve Vatikánu u příležitosti vzájemného uznání Vatikánu a Izraele narazilo na hlubší odpor, než jaký si dovedl šéfdirigent představit. Účast filharmonie na tomto projektu, který se stal předmětem pozornosti světové veřejnosti, byl chápán jako čestný reprezentační úkol, kdežto Albrecht jej viděl pouze z perspektivy aktuálních uměleckých povinností, které je nucen s orchestrem splnit (tj. příprava abonentního koncertu, natáčení Brucknerovy VIII. symfonie pro firmu Pony Canyon, příprava na červnové japonské turné) a na něž by neměl časové

možnosti. O cause „Vatikán“ se diskutovalo v médiích, své stanovisko projevíly i politické kruhy. Vztahy mezi Gerdem Albrechtem a sdělovacími prostředky se vyhrtily v sezóně 1994 - 1995 do ostrých střetů. Nikdy nebyla Česká filharmonie středem tak intenzivní pozornosti jako v tomto období. Bohužel, tisk se zajímal téměř výhradně o vnější stránku sporů, o kompetence šéfdirigenta, o jeho prohlášení v zahraničním tisku, téměř nepovšimnuta zůstala umělecká stránka Albrechtova působení. Kritické hodnocení Albrechtových výkonů zůstávalo záležitostí odborníků a ztrácelo se v záplavě senzací. Zvláště, když se dostaly na povrch názory s nacionalistickým přízvukem. Tuto kampaň vlastně vyprovokoval německý tisk (článek ve Frankfurter Allgemeine Zeitung z 8. října 1994), který zkresleně informoval o Albrechtově postavení v Praze a v podstatě negoval celé předchozí období Neumannovo a Bělohlávkovo, když označuje Albrechta jako „osvoboditele zanedbaného tělesa“, který zůstává v Praze „Braniborem v Čechách“ (jak potom vysvětlit pražské úspěchy takového Sawallische i jiných zahraničních hostů, tradičně vřele přijímaných). Ve skutečnosti se měla řešit otázka Albrechtovy umělecké kvalifikace pro vykonávání funkce šéfdirigenta v České filharmonii: odborná kritika uznávala jeho precizní profesionální schopnosti, jeho smysl pro přesnost a vybroušenost provedení, avšak vytýkala mu malou míru emocionální účasti, která byla patrná zvláště při interpretaci českého repertoáru. Jubilejní stá sezóna 1995 - 1996 dostala smutné předznamenání v náhlém úmrtí čestného šéfdirigenta Václava Neumanna (2. září 1995). Koncert, který měl být poctou k jeho jubileu s jeho oblíbenými mistry Janáčkem, Mahlerem a Martinů přebírá Jiří Bělohlávek: mění se v tryznu, kterou dirigent s nesmírnou pietou zakončuje dlouhou pausou po skončení posledního akordu Martinů VI. symfonie. Ve vzduchu visí nevyřešené problémy, napětí houstne a svými články přilévají olej do ohně německé časopisy Stern a Spiegel, které opět silně hrají na nacionalistickou strunu. Do toho přichází se svými poznámkami i odborná kritika, která analyzuje celkovou dramaturgii jubilejní sezóny. Postrádá v ní stěžejní díla české hudby, která by neměla v tak významném okamžiku chybět. Absence takových skladeb jako je Sukovo Zrání, které otevřelo v roce 1918 Talichovi cestu do České filharmonie, jako je Ostrčilova Suita c moll, Novákova

Jihočeská suita, zůstala viditelnou vadou na kráse. V atmosféře zjitřených emocí se připravoval jubilejní koncert s historickým programem, který zazněl dne 4. ledna 1896 za řízení Antonína Dvořáka. Původně se v něm měli vystřídat dosavadní šéfdirigenti orchestru - před orchestr však předstoupili už jen Jiří Bělohlávek (Slovanská rapsodie As dur, Biblické písně se sólistkou Dagmar Peckovou) a Gerd Albrecht (Othello, Novosvětská symfonie). Vleklá krize má překvapivě rychlý konec: ministr kultury Pavel Tigrid stanovuje v inovovaném statutu nové vymezení odpovědnosti ředitele a šéfdirigenta. Gerd Albrecht s tímto rozhodnutím nesouhlasí a na stručné tiskové konferenci dne 30. ledna 1997 oznamuje svou abdikaci. Zbytek sezóny dokončuje Česká filharmonie bez šéfdirigenta. Od června 1996 je stálým dirigentem České filharmonie Vladimír Válek, šéf Symfonického orchestru Českého rozhlasu. S Českou filharmonií podnikl již v dubnu turné po Japonsku a převzal i červnové koncerty ve Spolkové republice Německo. Stálými hostujícími dirigenty se stávají Sir Charles Mackerras a Ken - Ichiro Kobayashi.

Život orchestru pokračoval i přes přítomnou krizi dál a Česká filharmonie zůstala dál v kategorii špičkových světových těles. Pro posledních 25 let historie České filharmonie je charakteristické časté střídání managementu i šéfdirigentů. Mezi roky 1990 – 2012 měla Česká filharmonie pět šéfdirigentů, tedy stejný počet jako v letech 1901 – 1990. V lednu 1997 řídil poprvé ČF klavírista a dirigent Vladimír Ashkenazy (1937). Rok nato se stal šéfem. K jeho dramaturgickým činům patřil cyklus „Nordic Sound in Prague 2001–2002“ a projekt „Souhlas a protest v sovětské hudbě“. Česká filharmonie pod jeho taktovkou odehrála 32 koncertů v USA a 20 na Dálném východě. Zdeněk Mácal (1936) se stal šéfdirigentem v srpnu 2003 a rezignoval v září 2007. ČF hrála pod jeho taktovkou např. na Šlesvicko-holštýnském festivalu, v Japonsku či na Tchajwanu (2004). Pro Octavia Records nahrával komplet Dvořákových, Čajkovského, Mahlerových a Brahmsových symfonií. Především hudbě Gustava Mahlera se ve svých programech věnoval šéfdirigent České filharmonie od roku 2009 – Izraelec Elijahu Inbal (1936). V roce 2009 se uzavřela dlouholetá spolupráce České filharmonie s britským dirigentem a Talichovým žákem sirem Charlesem Mackerrasem (1925–2010). S ČF nahrál např. Janáčkovy opery Šárka a Káťa

Kabanová, Dvořákovu Rusalku, orchestr s ním koncertoval v Edinburgu (2000), na BBC Proms či ve vídeňském Musikverein (2004)

Šéfdirigenti České filharmonie

První šéfdirigent v České filharmonii byl Ludvík Vítězslav Čelanský (17. července 1870, Vídeň – 27. října 1931, Praha). Tento český dirigent a hudební skladatel vystudoval učitelský ústav v Kutné Hoře a rok učil v Horní Krupé. Poté studoval skladbu na Pražské konzervatoři, kde jeho učitelem byl Karel Stecker. Vedle toho navštěvoval Pivodovu operní školu a činoherní školu Národního divadla. Po ukončení studia se stal v roce 1895 dirigentem opery v Plzni. V sezóně 1898/1899 řídil orchestr opery v Záhřebu a v následující sezóně byl 3. dirigentem Národního divadla v Praze. V roce 1900 založil polskou operu ve Lvově. Historicky nejdůležitějším činem Čelanského bylo vytvoření stálého souboru České filharmonie. První koncert se sice konal již 4. ledna 1896 v pražském Rudolfinu za řízení Antonína Dvořáka, ale těleso bylo podle potřeby sestavováno z hudebníků různých pražských orchestrů. Čelanský využil stávky orchestru Národního divadla k vytvoření stálého profesionálního symfonického orchestru a stal se v roce 1901 jeho prvním šéfdirigentem. Nebyl však schopen řešit finanční problémy tělesa, a tak po roce odstoupil a předal vedení Oskaru Nedbalovi. Vrátil se do Lvova a i zde založil a řídil symfonický orchestr a kromě toho byl ředitelem operních scén v Krakově a v Lodži. V následujících dvou letech byl ředitelem filharmonie v Kyjevě a ve Varšavě. V roce 1907 se vrátil do Prahy a založil operní scénu v nově otevřeném Divadle na Vinohradech. V roce 1909 odešel do Paříže, kde se stal ředitelem operního divadla Apollo a kromě toho řídil symfonický orchestr. Za vynikající nastudování Offenbachových děl byl jmenován důstojníkem Francouzské akademie. Po první světové válce dostal nabídku na řízení komické opery v New Yorku, kterou však odmítl. Nakrátko se vrátil k České filharmonii a posléze založil ještě jeden symfonický orchestr – Šakovu filharmonii. Po roce 1921 již dirigoval pouze pohostinsky a soukromě vyučoval zpěv. Jako hudební skladatel vycházel z tradic romantické hudby 19. století. V době svého pařížského působení byl silně ovlivněn

francouzským impresionismem. Z jeho díla je nutno jmenovat Symfonii „Z mého života“ (1911), Te Deum (1916) nebo Deset písní na slova Josefa Václava Sládka a Karla Želenského (1896). S rozvojem filmu komponoval i hudbu k filmům. Ludvík Vítězslav Čelanský byl pozoruhodnou osobností z počátku vývoje České filharmonie.

V pořadí druhý šéfdirigent České filharmonie byl MUDr. Vilém Zemánek. Narodil se 9. května 1875 v Praze, zemřel 8. června 1922 tamtéž. Vystudoval v Praze gymnázium a lékařskou fakultu německé univerzity, kde získal titul doktor všeobecného lékařství. Od dětství se vzdělával v hudbě, hru na klavíru studoval v Praze mezi roky 1885 - 1895 u Lisztova žáka Friedricha Rehbocka za jeho kapelnického působení u Německého divadla. Po dokončení doktorátu studoval ve Vídni dirigování u Josepha Schalka a Ferdinanda Löweho, hudební vědu u Gustava Adlera a věnoval se už zcela hudbě. V letech 1900 - 1902 byl kapelníkem městského divadla v Elberfeldu (Německo) a v Rize (dnešní Lotyšsko). Udržoval přátelské styky s významnými českými hudebníky své generace, hlavně s Josefem Sukem. Nedbalovým prostřednictvím byl Zemánek pozván k pohostinskému dirigentskému angažmá v České filharmonii Bylo to 20. listopadu roku 1902 a po jeho úspěchu byl ustanoven šéfdirigentem. Orchester byl v špatné finanční situaci a byl ohrožen bezprostředním zánikem. Vilém Zemánek se stal skutečným vládcem České filharmonie (třebaže její ekonomickou správu převzalo v říjnu 1903 filharmonické družstvo) a osvědčil tu značné manažerské a organizační schopnosti. Vyloženě záchranou byly jím vyjednané letní sezóny v Pavlovsku u Petrohradu (1904) a ve Varšavě (1905 a 1909). Českou filharmonii dirigoval i pod názvem Výstavní orchestr v létě 1908 a dovedl ji udržet i za první světové války. Osou jeho činnosti umělecko - organizační byly pravidelné

odpolední koncerty v neděli. První byl 4. ledna 1903, poslední 31. března 1918, celkem jich bylo 310 řádných a 57 mimořádných. Na repertoáru těchto koncertů byl Beethoven, Smetana a Dvořák, poměrně značně se objevoval Wagner, náležitou pozornost měla mladší generace domácích skladatelů. Premiéru měla Slovácká suita (1906) nebo orchestrální verze klavírní skladby Pan (1913) Vítězslava Nováka, Sukovo Pod jabloní (1912) a Meditace (1914), Ostrčilovo Impromptu (1912) a Suita (1914). Dirigentsky byl Vilém Zemánek jenom pohotovým rutinérem, což se často nepříznivě projevovalo na úrovni výkonů, zejména v českých dílech, pro která mu chybělo hlubší porozumění. Jeho kázeňsky tvrdý poměr k orchestru vedl znovu a znovu k napětí, jež ohrožovalo zdárnou uměleckou práci tím více, že hráči byli neustále zneklidňováni existenčními obavami. Tyto příčiny spolu s celkovým ovzduším posledních válečných měsíců způsobily, že umělecká rada zbavila Viléma Zemánka 16. dubna 1918 vedení orchestru. Po odchodu z České filharmonie organizoval Zemánek německé hudební akce a zřídil si koncertní jednatelství. Skladatelsky se neuplatňoval, pořídil pro Simrockovo nakladatelství čtyřruční klavírní výtahy Dvořákova Vodníka (1896), Sukovy Symfonie Es dur (1900), jakož i instrumentaci pěti Dvořákových Biblických písní (1914). Pro vydavatelství Eulenburg revidoval v roce 1914 Smetanovu *Mou vlast*.

Třetím šéfdirigentem byl Václav Talich (28. 5. 1883, Kroměříž – 16. března 1961, Beroun). Jeho příchod do čela filharmonie znamenal přelom, proto bych se chtěl této velké osobnosti věnovat poněkud více. Talich totiž převzal vedoucí postavení v orchestru s jasnou představou o svém poslání i o tom, jak dosáhnout ve své činnosti optimálních výsledků. Talich se zabíral problémem postavení dirigenta a jeho možností už mnoho let a v letech 1908 - 1918 podřídil svým představám celou svou činnost. Pražskou

konzervatoř absolvoval v roce 1903 jako žák houslové třídy Otakara Ševčíka. Houslím a viole se věnoval pedagogicky i jako komorní hráč. Když poznal styl Českého kvarteta, s nímž nejednou spoluúčinkoval a jehož členové patřili k jeho osobním přátelům, uvědomil si, že k podobné interpretační perfekci směřuje i on. Styl Českého kvarteta se mu stal vzorem pro jeho dirigentské ambice. Studiumi u Nikische v Lipsku a u Vignyho v Miláně získal profesionální dirigentské základy, v praxi je uplatňoval v Lublani a poté i v Plzni, kde zastával do roku 1915 místo šéfa opery. Do Prahy se příležitostně vracel: udržoval kontakty s Českým kvartetem a měl dobrý přehled o tom, co se v Praze děje. Na doporučení Karla Kovařovice se dostal poprvé k účinkování s Českou filharmonií. Stalo se tak 12. prosince 1917, kdy dirigoval český program - Ostrčila, Nováka a Dvořáka. Rozhodující událostí se však stal koncert 30. října 1918, dva dny po státním převratu a po ustavení Československé republiky. Josef Suk mu svěřil první provedení své nové partitury - symfonické básně Zrání (spolu s Dramatickou ouverturou a Pragou). Výsledek byl triumfální: tak dokonalé provedení složitého moderního díla Praha ještě nezažila. Talich se stal hrdinou dne a jeho jméno okamžitě proniklo na veřejnost. Talich byl novou možností a k tomuto poznání dospěli i vlivní členové filharmonie, jako byl koncertní mistr Stanislav Novák (původně Talichův odpůrce). Ti také přispěli k Talichovu povolání na místo šéfdirigenta. Poměry v orchestru se od základu změnilly. Nesoustředěnost a improvizace vzaly za své, nastolena byla nezvykle přísná disciplína, nová organizace zkoušek, jejímž cílem bylo stálé zvyšování interpretační kvality. A nejen to: Talich dbal na sociální postavení členů orchestru a všemožně se snažil skoncovat s existenční labilitou. Talich začal budovat nový způsob práce, jeho vlastnosti se prolínaly i do programové koncepce. I tu měl dokonale promyšleno. Za základ považoval hudbu českou, ať klasickou či soudobou. V prvních sedmi sezónách vybudoval všestranný repertoár s dominantní účastí české hudby a s prezentací světové tvorby. Tak se uskutečňovaly cykly dvořákovský a beethovenovský, novákovský a bachovský, sukovský a fibichovský. A u všech byly zřejmé stále rostoucí interpretační nároky, stále dokonalejší výkony. Byl to ovšem především český repertoár jako Smetana a Dvořák, na němž uzrával interpretační styl České

filharmonie. Rychlý vzestup hráčské kvality přivedl do Prahy i mnohé zahraniční umělce. Častým spolupracovníkem orchestru byl Rus Nikolaj Malko, generální hudební ředitel Berlína Erich Kleiber nebo dráždanský ředitel Fritz Busch. Velké umělecké večery prožívali posluchači s dirigenty Bernardinem Molinarim, Bruno Walterem, Massimem Frecciou, Clemensem Krausem, Wilhelmem Mengelbergem, šéfem amsterodamského Concertgebouworchestru, nehledě k pražským německým dirigentům Alexandru Zemlinskému a Georgu Szellovi. S nimi nezřídka spoluúčinkovali sólisté světové pověsti: Pablo Casals (1937), Arthur Rubinstein, Nathan Milstein a další. Neklamné znamení, že Česká filharmonie začínala mít ve světě své dobré jméno. Ovšem filharmonie si připravovala půdu ke svému pronikání do Evropy i na svých koncertních turné. První podnikl Talich už v roce 1922 do Itálie a Vídně, ve dvacátých letech zopakoval ještě jednou zájezd do Itálie (1926) a připojil k němu i koncerty v Záhřebu a Lublani. Třicátá léta registrují znovu zájezd do Itálie (1931) se zastávkami v Bělehradě, Záhřebu a Budapešti, pak následuje návštěva Vídně (1932), Londýna, Bruselu a Paříže (1935). Talich podnikal i samostatné cesty do Turína, Berlína, Liverpoolu, Londýna, v letech 1924 až 1928 do Skotska a od roku 1926 zajížděl do Stockholmu. Od poloviny dvacátých let začínají Talichovy těsnější svazky s dvěma zahraničními tělesy, nejprve se Skotským orchestrem v Glasgowě, kde byl po tři sezóny veden jako stálý hostující dirigent, od roku 1926 spolupracoval se stockholmskou filharmonií Konsertforeningen a v letech 1931 - 1933 byl jejím šéfdirigentem. Nebyly to malé úvazky, které na sebe Talich vzal: vždyt' v sezóně 1927 - 1928 absolvoval s orchestrem Konsertforeningen 32 koncertů, v následující sezóně 34 koncertů, a tak to pokračovalo až do jeho trvalého návratu do Prahy v roce 1933. Talichova nepřítomnost v Praze měla nesporně své negativní stránky, především v tom, že Česká filharmonie postrádala pravidelný styk se svým šéfem. V sezóně 1931 - 1932 dirigoval Talich v Praze jediný koncert, v další sezóně jen čtyři. Talich však měl v Praze své zástupce, kteří bděli nad tím, aby provoz orchestru odpovídal jeho představám: byl to zejména dirigent František Stupka a spolu s ním i Karel Boleslav Jiráček, od roku 1931 šéf hudebního vysílání Radiojournalu, který poskytoval orchestru možnost

přímých koncertních přenosů v rozhlasových programech (už v roce 1927 byla podepsána smlouva mezi filharmonií a Radiojournalem na 35 přenosů v sezóně). Sotva se Talich zbavil svých zahraničních závazků, začal opět s orchestrem pravidelně pracovat. V sezóně 1933 - 1934 s ním vystoupil 38 krát. Perspektiva delší a trvalejší práce byla opět narušena hned v roce 1935. Úmrtím Otakara Ostrčila se uvolnilo místo šéfa opery Národního divadla a bylo svěřeno Talichovi. Opera ho pak přitahuje stále víc, práce v divadle ho těší už proto, že může realizovat své nové umělecké plány. Přitom ale Českou filharmonii nenechával na okraji zájmu: udržoval stále její chod i dramaturgii, vyhrazoval si pro sebe určitou část programu. V sezóně 1935 - 1936 řídil 22 koncertů, vše ostatní přenechával svým spolupracovníkům, k nimž přibyli Karel Šejna, a především nadaný a schopný Rafael Kubelík. V kritických letech Mnichova a poté okupace Československa zvyšuje Talich svou aktivitu: V letech 1939 - 1941 se objevuje u pultu České filharmonie 72 krát. Má to své příčiny: snaží se svými programy posilovat národní sebevědomí v těžkých časech a volí proto díla dobře známá a svým posláním výmluvná. Hraje se Smetana, Dvořák, ale i novější čeští autoři. Má vlast zaznívá v osudových dějinných chvílích. 29. září 1939 se však dává jako celek naposledy. Okupanti si byli vědomi ideového poslání Smetanova cyklu a povolovali provádění jen jeho první poloviny. Obrat nastal po události, která byla pro orchestr i pro Talicha deprimující. V roce 1941 hrála Česká filharmonie na Goebbelsův příkaz v Berlíně a Drážďanech. Měl to být pokus o užší sblížení české a německé kultury. Program nebyl z německé strany stanoven, a tak Talich prosadil odvážný dramaturgický plán: hrál se Beethovenův Egmont, glorifikace odboje proti násilí, a celá Má vlast. Tím, že byl program akceptován nejvyšší garniturou nacistické byrokracie, padly i doma překážky provozování celé Mé vlasti. Od té doby se Smetanův cyklus hrál opět v neporušeném celku. Pro téměř šedesátiletého umělce bylo však napětí a rozrušení příliš. Proto se Talich v roce 1941 vzdává dalšího vedení České filharmonie a následující rok odevzdává svůj orchestr do rukou mimořádně talentovaného Rafaela Kubelíka. Tím se uzavírá Talichova éra v České filharmonii, avšak jeho spolupráce s orchestrem nekončí. V letech 1941 až 1944 sice docházelo jen k ojedinělým společným koncertům, v období

bezprostředně po válce se oživila spolupráce až po potupné epizodě Talichova nařčení z kolaborace s Němci. Po jeho rehabilitaci se uskutečnilo dvanáct vystoupení v letech 1946 - 1948. Po únoru 1948 se obnovily útoky proti Talichovi do té míry, že musel opustit Prahu. Teprve v roce 1954 předstoupil znovu v koncertní síni před svůj orchestr a dirigoval 13 koncertů, mj. na Pražském jaru 1954, které zahajoval *Mou vlastí*. Poslední koncert se konal 17. listopadu 1954 s mozartovským programem. Přece však i v těchto těžkých letech, kdy jej přemáhala nemoc a síly ubývaly, natočil pro Supraphon 30 skladeb: Dvořákovo *Stabat mater*, Smetanovu *Mou Vlast*, Janáčkova *Tarase Bulbu* nebo Sukova *Asraela*. Tím dovršil svou spolupráci s Českou filharmonií. Posledním snímkem je Sukovo *Zrání*, s nímž před desítkami let stál na začátku své slavné éry.

V roce 1942 odevzdal Václav Talich řízení České filharmonie Rafaelu Kubelíkovi (29. června 1914, Býchory – 11. srpna 1996, Kasatienbaum ve Švýcarsku), tehdy osmadvacetiletému dirigentu nevšedních uměleckých schopností. Kubelíkova éra byla krátká: trvala pouhých šest let. Kubelík prožil se svým orchestrem snad nejbouřlivější období historie. Léta 1941 - 1942 přinesla nejtěžší perzekuci národa. Nacisté rozpoutali teror do neslýchaných rozměrů. Atentát na Heydricha, tragédie Lidic, drastické omezení kulturního života v posledním roce války, pak osvobození a nový rozkvět orchestru a hudebního života v novém státě. Demokratické principy však brzy po únoru 1948 vzaly za své. Na všechny tyto proměny reagoval orchestr i jeho šéfdirigent přiměřenými akcemi: za okupace obezřetně, avšak s rozhodnou podporou národních a vlasteneckých tendencí, po válce s otevřeností a dlouhodobou perspektivou nyní už existenčně zajištěného tělesa. Kubelíkova spolupráce s Českou filharmonií

začala v roce 1934: tehdy dirigoval jako ani ne dvacetiletý absolvent Pražské konzervatoře 24. ledna koncert, na němž doprovázel svého otce Jana Kubelíka v Beethovenově houslovém koncertě. Mladý dirigent dále uvedl premiéru vlastní skladby - Fantasie pro orchestr. V druhé části večera dirigoval Čajkovského IV. symfonii f moll. Byl to začátek trvalejší spolupráce. Výkon nadaného mladého muže přesvědčil a svou roli sehrálo i slavné jméno Kubelík. Po svém otci zdědil mimořádnou muzikálnost a potvrdil ji hned ve třech oborech, které studoval na konzervatoři současně: v houslové hře, kompozici a dirigování. Talich v dalších sezónách svěřoval Kubelíkovi stále závažnější dirigentské úkoly. Rafael sice nebyl jeho žákem (absolvoval svá dirigentská studia u Pavla Dědečka), a byl v podstatě zcela odlišným uměleckým typem než Talich, ovšem ten neomylně rozpoznal hluboký a přirozený talent a vlastně připravoval jeho budoucnost. Svěřoval mu nejen turné po republice (1936 - 1937), ale i zahraniční zájezdy do Anglie, Skotska a Belgie (1937 a 1938) a do Itálie (1939). Tehdy už bylo o Kubelíkově budoucnosti ve spojení s Českou filharmonií jasno. V letech 1939 - 1941 Kubelík dělil své dirigentské aktivity mezi Prahu a Brno: přijal místo šéfa brněnské opery a věnoval se nové funkci naplno, aniž přerušil své styky s Prahou. Tak ještě v roce 1941, před ukončením svého brněnského angažmá, řídil v lednu Verdiho Requiem na tryzně za svého zesnulého otce a na oslavách stého výročí Dvořákova narození v dubnu dirigoval jeden z hlavních programů s Karnevalem, violoncellovým koncertem (sólista Miloš Sádlo) a Novosvětskou symfonií. Od roku 1942 pak přebírá Kubelík po Talichovi Českou filharmonii jako její umělecký šéf. Díky nacistické cenzuře měl Kubelík nelehkou úlohu. Dramaturgický obraz se musel změnit, na druhé straně se otevřelo více prostoru pro prezentaci domácí tvorby, a to jak klasické, tak i soudobé. Kubelík prokázal značnou odvahu v leckdy téměř provokujících programech. Brutální moc však udeřila v okamžiku, kdy to nikdo nečekal. Dne 4. února 1945 vyšla v Českém slově kritika z pera člena České filharmonie Zdeňka Němce. 8. února už mladý violista a muzikolog nežil. Byl ubit gestapem za referát k Mé vlasti. Smrt mladého kritika a člena orchestru se stala jednou z tragických kapitol okupační historie České filharmonie. Přesto ještě těsně před koncem války - 25. dubna 1945 (krátce

poté, co protektorátní tisk oslavil narozeniny Adolfa Hitlera) se ocitla na programu Šejnova koncertu Sukova Praga, vlastenecky vyhocené dílo oslavující historickou velikost a krásu matky českých měst. Tíhu odpovědnosti za chod České filharmonie v době okupace nesl Rafael Kubelík statečně a čestně. Měl schopné spolupracovníky. Zatímco Václav Talich přistupoval k dirigentskému pultu jen výjimečně (v tomto období jen 6x), Karel Šejna, nyní už ve stálém úvazku druhého dirigenta, byl Kubelíkovou pravou rukou. Kromě něho zval orchestr rozhlasové dirigenty K. B. Jiráka, Otakara Jeremiáše a Otakara Paříka (rozhlasové přenosy stále tvořily důležitou součást filharmonických aktivit), zkušeného Jaroslava Vogela, v té době šéfa ostravské a brněnské opery, a mladé talenty, Talichovy žáky Jaroslava Krombholce a Václava Kašíka. Ti samozřejmě nahrazovali nepřítomnost zahraničních dirigentů, kteří neměli za války k České filharmonii a vůbec k českému hudebnímu umění přístup. Sezónu 1944 - 1945 dokončuje Česká filharmonie ve svobodném státě. Největší událostí této vzrušené revoluční doby je „Koncert díkůvzdání“ - Kubelíkovo provedení Mé vlasti na Staroměstském náměstí 20. června 1945. Slavnostní a nadšená atmosféra květnových dní roku 1945 se zvolna uklidňovala a Kubelík formuluje program České filharmonie pro příští sezóny. V podstatě jen upřesňuje to, co promýšlel. Pozornost domácí tvorby je jedním z hlavních zřetelů dramaturgie. Pro první svobodnou sezónu 1945 - 1946 plánuje tyto české premiéry: symfonii Vladimíra Ambrose, VI. symfonii Emila Axmana, I. symfonii Václava Dobiáše, Revoluční předehru Rudolfa Karla, Symfoniettu Jana Kapra, Jubilejní předehru Jaroslava Kvapila (po brněnské premiéře), předehru Svítání Víta Nejedlého, Tryznu Emila Hlobila, Novákovu tryznu De profundis a Májovou symfonii, Vycpálkovo České requiem (poprvé v Praze). Zvláštní pozornost věnuje dílu Bohuslava Martinů: seznamuje Prahu s II. symfonií, později diriguje premiéru Polní mše a první české provedení IV. symfonie (10. října 1946) V témže roce na Pražském jaru Kubelík uvádí Symfonii č. 5 Bohuslava Martinů, věnovanou České filharmonii a novou verzi violoncellového koncertu se sólistou Pierrem Fournierem. Pokud jde o světovou tvorbu, dává přednost dlouho umlčované hudbě ruské (Borodin, Čajkovskij, Musorgskij, Rimskij-Korsakov), z nové ruské tvorby diriguje už

na začátku sezóny 1945 - 1946 Šostakovičovu Leningradskou symfonii a symfonii č. 9. Dále jsou v programu zastoupena díla v Praze dosud nehraná jako Chačaturjanův houslový koncert (s Alexandrem Plockem), Prokofjevova Skotská suita a III. klavírní koncert (sólista František Maxián) či Muradeliho symfonie. Anglická hudba je zastoupena Benjaminem Brittenem (Sinfonia da Requiem), Williamem Waltonem (Koncertní symfonie) a Edvardem Elgarem (Introdukce a Allegro pro smyčce, hrané poprvé v Praze), hudbu francouzskou reprezentují Albert Roussel, Claude Debussy, Darius Milhaud a Francis Poulenc, tvorbu jugoslávskou Mihovil Logar. Kubelíkův dramaturgický plán první poválečné sezóny vynikal koncepční promyšleností a posluchačskou atraktivností. O zastoupení soudobé tvorby v programech dbal Rafael Kubelík po celou dobu svého působení v České filharmonii. Statistická zjištění uvádějí, že od roku 1934 až do svého odchodu do emigrace dirigoval 161 skladeb 45 českých a slovenských skladatelů 20. století. Historickou událostí prvořadého významu je Dekret prezidenta republiky č. 129 ze dne 22. října 1945 o zestátnění České filharmonie. Tím je ukončeno půlstoleté existenční provizorium a nastává nová etapa v historii orchestru. Nemalý podíl na tomto nesporném pokroku v životě orchestru má Rafael Kubelík, stejně jako na tom, že se Česká filharmonie po letech opět vrací do Rudolfiny, které za první republiky sloužilo parlamentnímu provozu. V Rudolfinu se také uskutečňují koncerty prvního ročníku mezinárodního hudebního festivalu Pražské jaro. Česká filharmonie na něm vystoupila na šestnácti koncertech a bylo rozhodnuto Pražské jaro opakovat i v roce 1947. Mezitím vzrůstá mezinárodní prestiž Kubelíkova dirigentského umění. Svět se rozpomenul na jeho předválečné úspěchy v Anglii, Itálii, Skotsku, Irsku, Belgii a zajímá se o něj. V Kubelíkově uměleckém vývoji nedošlo k žádným podstatným zvrátům, nezměnil se ani přístup k práci orchestru: dirigent chápe dílo jako celek a při studiu vychází z celkových obrysů, stanoví proporce tempové a dynamické a odtud se dostává k detailní práci. Nepodceňuje ani estetický účinek dirigentského gesta, které je závislé na stylu díla: barokní hudbu vyjadřuje spíš strohý projev, omezený na nejnужnější technické pokyny, zatímco u skladeb romantických dostávají jeho dirigentské kreace obrysy téměř taneční. V podstatě ovšem slouží Kubelíkova aktivita dílu — jeho přesnému a

výstižnému podání prostřednictvím dokonalé interpretace. Kubelíkovský typ dirigentského projevu je pro publikum mimořádně přitažlivý, ne snad pro samotný efekt gesta, nýbrž jako projev mimořádné umělecké osobnosti, tím spíše, že Kubelík má dar přizpůsobit svůj dirigentský styl okamžité atmosféře v sále a vyjít vstříc náladě obecenstva. Tyto vlastnosti mu otvírají cestu na zahraniční pódia. Na začátku roku 1946 hostuje v Sovětském svazu, bezprostředně po Pražském jaru 1947 odjíždí do Austrálie, kde uvádí nejenom hudbu českých klasiků, ale i díla současná (Martinů IV. symfonie, Řídkého Scherzo). Právě zde, v Sydney, Melbourne, Adelaide a Brisbane vyvolal jeho moderní styl dirigování pravou sensací tím, jak pohybem vystihuje podstatu hudby. Koncem října vede Českou filharmonii na první poválečný zahraniční zájezd do Paříže - v Théâtre des Champs Elysées uvádí v den československého státního svátku program z díla Dvořákova, Janáčkova a Martinů. Po druhém pařížském koncertě 29. října pokračuje turné v Ženevě a Curychu. Sám pak je zván do Anglie, kde diriguje v Albert Hall *Mou vlast* a ve studiu BBC Sukova *Asraela*. Změna politického klimatu v roce 1948 přiměla Rafaela Kubelíka k osudovému kroku: v září se nevrátil ze zahraniční cesty a rozhodl se k emigraci. Motivace jeho odchodu nepřipouští jinou možnost než tu, že nemohl pracovat v ovzduší totality. Poslední vystoupení s Českou filharmonii uskutečnil 5. července, u příležitosti Vsesokolského sletu. Na pořadu byla Smetanova *Má vlast*. Triumfální návrat zažil v Praze až po dvaadvaceti letech v roce 1990. V rámci festivalu Pražské jaro řídil *Mou vlast* za obrovského zájmu veřejnosti, rozhlasu, televize. Byl pořízen zvukový a obrazový záznam, CD disk Supraphonu se stal světovou sensací. Pak ještě 9. června řídil na Staroměstském náměstí znovu *Mou vlast* (připomněl tím Koncert díkůvzdání před 45 lety na témže místě) a 11. října 1991 se ještě jednou v Praze chopil dirigentské taktovky a s ním vystoupil i legendární Rudolf Firkušný. Zúčastnil se ještě s Českou filharmonii turné do Japonska, kde řídil v Osace a Tokiu *Mou vlast*. V roce 1990 mu byl právem udělen titul čestného šéfdirigenta.

Šéfdirigentská éra Karla Ančerla (11. dubna 1908, Tučapy – 3. července 1973, Toronto) trvala osmnáct let. Jeho jmenováním v roce 1950 se vyřešilo provizorium po odchodu Rafaela Kubelíka do emigrace. Od začátku se osvědčoval jako umělec širokého rozhledu a organizačních schopností. Vedl si energicky, imponoval svou rozhodností a iniciativností. Nebyl to jeho první kontakt s Českou filharmonií. Poprvé stál u jejího pultu v roce 1929, když absolvoval

konzervatoř a řídil svou vlastní skladbu, Sinfoniettu. Ve skladbě byl žákem Jaroslava Křičky a Aloise Háby. Měl talichovskou dirigentskou školu, a to byl také důvod, proč byl v třicátých letech zván k častější spolupráci. Už tehdy získal pověst umělce orientovaného na soudobou hudbu. Byly mu svěřovány některé speciální programy: uvedl např. Hábovu symfonickou báseň Cesta života (na festivalu Mezinárodní společnosti pro soudobou hudbu), ale dirigoval i běžné abonentní koncerty. Měl tehdy i jiné zaměstnání: působil jako kapelník Ježkova orchestru v Osvobozeném divadle a rozhlas jej angažoval jako hudebního režiséra. Pracoval v oboru, který byl v samém začátku svého rozvoje a rozhlas mu umožňoval i spolupráci s orchestrem ve studiu. Nacistická okupace přerвала všechny Ančerlovy umělecké plány. Jen zázrakem unikl smrti v koncentračních táborech. Když se po válce vrátil domů, čekaly ho jiné úkoly: přijal dirigentské místo v nově vytvořené Velké opeře 5. května a v letech 1947 - 1950 ho získal rozhlas do čela svého orchestru. V České filharmonii nebyl tedy žádný nováček, ale osobnost, která už si v hudebním životě vydobyla po zásluze své místo a jejíž umělecký profil měl už své konstantní rysy. Přesto měl před sebou perspektivu dalšího uměleckého zrání. Měl k tomu optimální věk, bylo 42 let. Zdědil orchestr,

jehož disciplína a interpretační úroveň, vypěstovaná Talichem a Kubelíkem, byla pověstná. Udržet ji na výši a současně jí dávat nové impulsy bylo jeho nelehkým úkolem. Ukázalo se, že působení bylo vzájemné: orchestr podněcoval svého šéfa k mimořádným výkonům a současně se podřizoval jeho novým požadavkům. Nový šéf rozpoznal, kam by měla Česká filharmonie v příštích letech dospět: měla by zaujmout pevné postavení mezi světovými orchestrálními tělesy. Poměry v republice tomu v první polovině padesátých let nepřály. Kultura, podřízená komunistické ideologii, se dostala do podřízeného postavení a život orchestru se odehrával na domácí půdě. Neobešlo se to bez přísného výběru spolupracovníků a dramaturgických omezení. V těchto letech se činnost orchestru soustřeďovala výhradně na domácí problematiku a styk s okolním světem zprostředkovali jen vybraní zahraniční umělci. V drtivé většině to byli umělci z bývalého Sovětského svazu - i když špičkoví - a z takzvaných lidově demokratických států. Ze západních zemí prošel málokdo. Po Stalinově smrti došlo k očekávanému uvolnění. A tak Česká filharmonie po létech mohla opět vycestovat do zahraničí - nejdříve do Spolkové republiky Německo, Rumunska, Maďarska, Německé demokratické republiky a Západního Berlína (1955), pak do Rakouska, Velké Británie a Jugoslávie (1957) a poté i do dalších evropských států. V roce 1959 Ančerl s filharmonikou vycestoval na dosud největší turné ve své historii - do Austrálie, na Nový Zéland, do Japonska, Číny, Indie a Sovětského svazu. Cesta vyzněla jako ukázka české hudební kultury. O šest let později debutovala Česká filharmonie - opět s Ančerlem v čele - ve Spojených státech amerických a Kanadě. Orchester vstoupil na světovou scénu. Byl na konkurenční boj s předními evropskými i americkými orchestry dobře připraven. Podržel si svůj základní charakter, který orchestru v dlouhých letech tvrdé práce vštípl Talich. Ančerl je uchoval a obohatil orchestrální projev o další rys: o virtuozitu, o vybroušenost a preciznost souhry, o nástrojovou brilanci. Jen tak mohl překonat poslední bariéru a propracovat se mezi světovou elitou. Ančerl toho dosáhl i repertoárovým oživením. Sáhl do rezerv světové hudby, uváděl do domácích i zájezdových programů díla, na nichž orchestr prokazoval svou dokonalost - Stravinského Petrušku a Svěcení jara, Ravelovu Španělskou rapsodii, Straussova

Enšpíglova šibalství, Bartókův Koncert pro orchestr, Musorgského Obrázky z výstavy nebo Šostakovičovu 1. symfonii. Pečlivě budoval Ančerl i český symfonický repertoár. Přirozeně jako každý šéf České filharmonie hledal svůj přístup k české národní klasice - k Mé vlasti, k Novosvětské symfonii a dalším Dvořákovým dílům, jejichž gramofonové nahrávky jsou dodnes vysoce oceňovány. V programech se samozřejmě objevují i Ostrčil, Suk nebo Novák. Zvláštní pozornost věnuje Ančerl Janáčkoví a především Bohuslavu Martinů. Prvořadou uměleckou událostí se stala česká premiéra Symfonických fantazií (VI. symfonie) v roce 1956, když po letech ožívá jeho tvorba. Ještě výraznější a soustavnější byla Ančerlova intenzivní péče o soudobou českou tvorbu: žijící autoři v něm měli přítele a zasvěceného vykladače. S pietou přistupoval k velkým dílům Ladislava Vycpálka stejně jako k tvorbě Pavla Bořkovce. Neúnavně prosazoval i tvorbu nejnovější - Iši Krejčího, Václava Dobiáše, Jana Hanuše a Otmara Máchy. Blízký mu byl styl Miloslava Kabeláče, z jehož *Mysteria času*, stejně jako ze Slavického Moravských tanečních fantazií, učinil reprezentační exportní hodnoty. Ančerlův poměr k soudobé tvorbě nebyl ostatně žádnou novinkou. Osvědčil jej jak v třicátých letech, tak po válce v divadle (pražská premiéra Hábovy čtvrttónové opery *Matka*), i v rozhlase, jehož dramaturgii oživil právě moderními díly (mj. Iša Krejčí: 20 variací *V duchu lidové písně na vlastní téma*, Jan Kapr: *Píseň o rodné zemi*, Vítězslav Novák: *Podzimní symfonie*). Po osmnácti letech vedení České filharmonie Karel Ančerl opustil místo šéfdirigenta a emigroval do Kanady, kde přijal funkci šéfa symfonického orchestru v Torontu. Motivem abdikace byly jistě především zdravotní důvody, neboť půl roku od jara 1968 se nesměl věnovat své profesi. Bylo to však po srpnu 1968 i roztrpčení nad sovětskou okupací. Obával se jejich následků, byl očividně znechucen kampaní, která obhajovala vojenský zábor republiky. K dirigentskému pultu České filharmonie se ještě jednou vrátil - řídil na Pražském jaru 1969 Sukova *Asraela*; těžiště jeho práce však už leželo za oceánem. Pro Ančerlovu éru byl příznačný nejenom vzestup umělecký, proniknutí na mezinárodní pódia, natáčení množství desek ve spolupráci se Supraphonem, ale také růst organizační a ekonomický. Ančerl podporoval existenci velkého uměleckého ústavu Česká filharmonie, tedy nejen orchestr, ale i mnohé další umělecké složky. Výhody takové symbiózy

špičkových sólistů, komorních ansámbľů a především pěveckého sboru pro pružnou dramaturgii byly nesporné. Schéma se nejenom vžilo, ale po řadu let sloužilo za vzor i jiným orchestrům.

Václav Neumann (29. září 1920, Praha – 2. září 1995, Vídeň) studoval soukromě na Pražské konzervatoři (absolvoval 1944) houslovou hru, vedle toho též dirigování. Od roku 1945 byl členem České filharmonie jako violista a se stejným nástrojem patřil krátce k zakládajícím členům Smetanova kvarteta. Příležitostná dirigentská vystoupení s rozhlasovým orchestrem byla úspěšná. 7. 3. 1948 zaskočil za Rafaela Kubelíka a na základě tohoto jediného dirigentského vystoupení s Českou filharmonií byl po Kubelíkově emigraci

jmenován jejím šéfem, velmi brzy však na funkci rezignoval. V letech 1951 - 54 byl uměleckým ředitelem Karlovarského symfonického orchestru, pak brněnského a 1956 - 63 Symfonického orchestru hl. m. Prahy FOK. Současně od roku 1955 hostoval v berlínské Komické opeře, kde získal jako spolupracovník renomovaného německého operního režiséra Waltera Felsensteina mezinárodní ocenění. Jeho stoupající kredit v zemích německého jazyka vedl v roce 1964 k Neumannovu jmenování uměleckým ředitelem lipského Gewandhausorchestru. Tuto vysoce prestižní funkci Neumann složil po srpnu 1968 a vrátil se do Prahy, kde emigrace Karla Ančerla uvolnila místo šéfa České filharmonie. Po srpnu 1968 samozřejmě začaly nové pořádky, které důsledně regulovaly kulturní dění a bylo zasahováno jak do dramaturgie, tak do výběru hostujících umělců, Normalizační režim zaštiloval Českou filharmonií pozici kulturního státu a pověřoval ji reprezentačním posláním (už v roce 1971 se účastnila salcburského festivalu atd.). V podstatě však měla celá činnost filharmonie natolik odborný ráz, že si zachovala do značné míry autonomní rozhodování v uměleckých záležitostech a šéfdirigent mohl realizovat mnohé ze svých představ. K České filharmonii přišel Václav

Neumann jako dirigent s velikým rozhledem, s vlastní pracovní metodou i s osobitými názory, které se odrážely v dramaturgii. Vyhranil se jeho pohled na hodnoty české i světové hudby. Zajímal se o představitele světové moderny, kteří už se stali klasiky našeho století: svou pozornost obrátil ke Stravinskému, Schönbergovi, Bergovi a Webernovi, k Messiaenovi a Honeggerovi. Zasadil se o provedení celé řady českých novinek, mj. Sommerovy Vokální symfonie, která se po svém vzniku koncem padesátých let dostávala jen s potížemi na koncertní pódium, uvedl pozdní díla Miloslava Kabeláče. S neomylnou intuicí vybíral k provedení díla, která si podržela v současné tvůrčí produkci trvalé místo, např. skladby Jana Hanuše, Otmara Máchy, Pavla Bořkovce, Luboše Fišera, Svatopluka Havelky nebo Jana Klusáka. Velký vztah našel k Bohuslavu Martinů. V Neumannově diskografii hraje dílo Bohuslava Martinů roli hlavního repertoárového článku a komplet symfonií, který natočil s Českou filharmonií pro Supraphon, byl několikanásobně oceněn v zahraničí. K symfoniím přiřadil i celou sérii dalších orchestrálních skladeb (např. oba houslové koncerty s Josefem Sukem, Invence, Concertino pro klavírní trio a smyčce se Sukovým triem a operu Ariadna). Pro hudbu Leoše Janáčka byl nadšen už za studijních let, kdy se seznamoval ve Smetanově kvartetu s jeho komorními skladbami. Později mohl mnohokrát realizovat Janáčkovu největší díla (Tarase Bulbu, Sinfoniettu, Glagolskou mši), v nichž dokázal podtrhnout jejich emocionální a dramatický obsah. Lákaly jej i Janáčkovy opery. Praha mu neposkytla možnost k jejich jevištnímu ztvárnění (s výjimkou pohostinského řízení Příhod lišky Bystroušky ve Smetanově divadle). Skvělou příležitost dostal v Komické opeře v Berlíně, kde společně s Walterem Felsensteinem nastudoval netradičním stylem Příhody lišky Bystroušky. Jako janáčkovského experta jej angažovala další divadla: lipská i dráždanská Operní scéna, Wiirttenberská státní opera ve Stuttgartu, v níž zastával na přelomu 60. a 70. let postavení generálního hudebního ředitele. Zvláštní kapitolu Neumannova uměleckého zaměření představuje hudba Gustava Mahlera. Znal ji dokonale a dovedl ji tlumočit ve všech jejich často rozporných výrazových polohách. Mahlera ctil ještě předtím, než se stal předmětem světového zájmu a než se začínaly množit nahrávky symfonií i písní. Některé symfonie natočil už s

Gewanhausorchestrem pro německou firmu Eterna, v sedmdesátých letech přikročil k souborné nahrávce s Českou filharmonií pro Supraphon. Obdržel za ni Grand prix Nationale de l'Académie du disque français v Paříži a zlatou medaili Mahlerovy společnosti ve Vídni. Z Vídně přišlo i kritické ocenění: hodnotila se jeho „věrnost dílu“ a dokonce se vyskytl názor, že Vídeň Neumannovým prostřednictvím objevila Mahlera jako autora současnějšího, než jsou mnozí autoři dneška. Ke konci života se Neumann znovu začal zabývat souborným provedením Mahlerových symfonií pro japonskou firmu Pony Canyon, které však už nedokončil. V Neumannově repertoáru ovšem nesměla chybět základní díla české hudby - díla Smetanova a Dvořákova. Mou vlast dirigoval nescetněkrát. Jen na zahajovacích koncertech Pražského jara ji řídil od roku 1969 devětkrát a jeho gramofonová nahrávka získala v roce 1976 Zlatou desku japonské firmy Nippon Columbia. Nejpočetněji je však v jeho diskografii zastoupen Antonín Dvořák. Natočil prakticky celé skladatelovo symfonické dílo, přičemž komplet symfonií realizoval dvakrát; první z nich z let 1971–73 byl odměněn cenou italské gramofonové kritiky 1975, druhý byl pořízen v druhé polovině osmdesátých let. Jednou z jeho posledních dvořákovských kreací bylo provedení Novosvětské symfonie na slavnostním koncertě k stému výročí její americké premiéry v prosinci roku 1993. Václav Neumann prožil s Českou filharmonií plodných a bohatých dvaadvacet let. Získával si posluchače doma i v zahraničí svým osobním šarmem a noblesou: nesporně byl charismatickou osobností, jakých nemá naše hudební kultura mnoho. Proto byly tak účinné jeho hovory s posluchači nad velkými díly symfonické tvorby v televizním cyklu nazvaném Česká filharmonie hraje a hovoří. Éru, v níž u České filharmonie působil, můžeme nazvat érou stabilizace, úspěšného udržování tradice. Neumann byl jejím garantem jak svým repertoárovým zaměřením, tak i profesní stránkou svého umění. Zahraniční turné orchestru se stala konstantní součástí každé sezóny. Václav Neumann se po svém penzionování rozloučil provedením Mahlerovy III. symfonie 13. a 14. září 1990. Bylo to krátce před jeho sedmdesátinami. Při této příležitosti jej Česká filharmonie jmenovala svým čestným šéfdirigentem, zatímco jeho místo zaujal od 1. října 1990 Jiří Bělohlávek. Po jeho abdikaci vyplnil Václav Neumann dobu bezvlády - do nástupu Gerda

Albrechta - převzetím některých šéfdirigentských povinností. Ale to už byly jen dozvuky jeho velké éry.

Jiří Bělohlávek se narodil 24. února 1946 v Praze. Studia dirigování započal na Pražské konzervatoři, kde také studoval hru na violoncello. Pokračoval na AMU v Praze. V roce 1970 se stal vítězem soutěže mladých dirigentů, v roce 1971 byl finalistou Mezinárodní dirigentské soutěže Herberta von Karajana. Bral mistrovské hodiny od Sergiu Celibidacheho. Byl dirigentem Státní filharmonie Brno, šéfdirigentem Symfonického orchestru hlavního města Prahy FOK (1977 – 1989) a České filharmonie (1990 – 1992). V roce 2004 debutoval v newyorské Metropolitní opeře, kde nastudoval představení Janáčkovy Káti Kabanové. Za nahrávku 3. a 4. symfonie Bohuslava Martinů s Českou filharmonií byl nominován na cenu Grammy za rok 2005. S Martinů, konkrétně s Řeckými pašijemi také debutoval před orchestrem a diváky Národního divadla. K vlastnímu nastudování dostal na první české scéně premiérovou příležitost s Její pastorkyní Leoše Janáčka v roce 1997. Je hlavním hostujícím dirigentem Národního divadla. V letech 2006 – 2012 působil jako šéfdirigent londýnského BBC Symphony Orchestra, u něhož debutoval v roce 1995 uvedením Eposu o Gilgamešovi od Martinů a získal na pět let roli hlavního hostujícího dirigenta. V roce 2006 byl jmenován dvacátým šéfdirigentem tohoto tělesa, původně na tříletý kontrakt. Na konci roku 2007 zaujalo jeho dirigování ojedinělého berlínského uvedení kompletního cyklu symfonických básní Bedřicha Smetany Má vlast, za pultem Berlínských filharmonií. V prosinci 2010 byl na funkční období čtyř let jmenován šéfdirigentem České filharmonie. Se svým působením v symfonickém orchestru BBC se rozloučil v rámci finálního večera Proms 2012. Od září 2012 se po druhé ve svém životě ujal funkce šéfdirigenta České filharmonie. Pod jeho taktovkou vznikla od podzimu 2012 do jara 2014 kompletní nahrávka devíti symfonií a tří instrumentálních koncertů Antonína

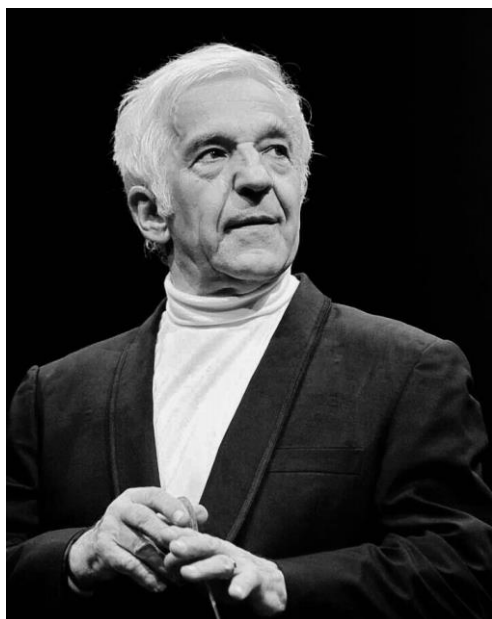
Dvořáka. V posledních sezónách sklízí Jiří Bělohlávek s Českou filharmonií nebývalé úspěchy jak doma v Praze, tak na zahraničních turné. Z nich lze jmenovat rezidenci ve vídeňském Musikvereinů či vystoupení v nejprestižnějších světových koncertních sálech, například v newyorské Carnegie Hall, v sále Berlínské filharmonie, v amsterdamské Concertgebouw, v Royal Albert Hall v rámci londýnského cyklu Proms a na mnoha dalších významných místech. Jako hostující dirigent vystupuje Jiří Bělohlávek s předními evropskými a severoamerickými orchestry. Patří mezi ně například BBC Symphony Orchestra v Londýně, kde v letech 2007 až 2012 působil jako šéfdirigent a nyní zastává post čestného dirigenta, a dále Rotterdamská filharmonie, kde je hlavním hostujícím dirigentem. Kromě těchto orchestrů řídil Jiří Bělohlávek jako hostující dirigent rovněž Berlínskou filharmonii, Newyorskou filharmonii, Gewandhaus Orchester Leipzig, Boston Symphony Orchestra, National Symphony Washington, Wiener Symphoniker, Cleveland Orchestra, Deutsches Symphonie-Orchester Berlin a mnohá další tělesa. Je dobře známo, že Jiřího Bělohlávka poutá obzvláště hluboký vztah k mnoha dílům známých i méně známých českých skladatelů. Vedle toho má ale zvláštní vztah také k repertoáru britskému a v čele BBC Symphony Orchestra řídil světové premiéry mnoha britských děl. V roce 2012 ho královna Alžběta II za jeho hudební zásluhy jmenovala komandérem Řádu Britského impéria. Jiří Bělohlávek v zahraničí pravidelně diriguje také operní inscenace a v posledních sezónách řídil představení ve Vídeňské státní opeře, Metropolitní opeře a Královské opeře v Covent Garden, na festivalu v Glyndebourne a v Curyšské opeře. V repertoáru má operní díla W. A. Mozarta, P. I. Čajkovského, A. Dvořáka, R. Wagnera, L. Janáčka a B. Martinů. Často diriguje koncertní provedení méně známých oper a s BBC Symphony Orchestra jich také několik nahrál, mezi jiným Smetanova Dalibora či Janáčkovy Výlety pana Broučka. Bělohlávek je též prvním dirigentem, jemuž se po Herbertu von Karajanovi podařilo získat prestižní cenu Gramophone Award za orchestrální nahrávku ve dvou po sobě následujících letech.

Gerd Albrecht (19. 7. 1935, Essen – 2. 2. 2014, Berlín) se narodil jako syn muzikologa Hansa Albrechta (1902 - 1961). Gerd Albrecht v minulosti vedl orchestry a operní domy v Německu, hostoval ve Vídni, Nizozemsku, Londýně či San Francisku. Hudbu studoval v Hamburku. Jako začínající dirigent vyhrál prestižní mezinárodní soutěže

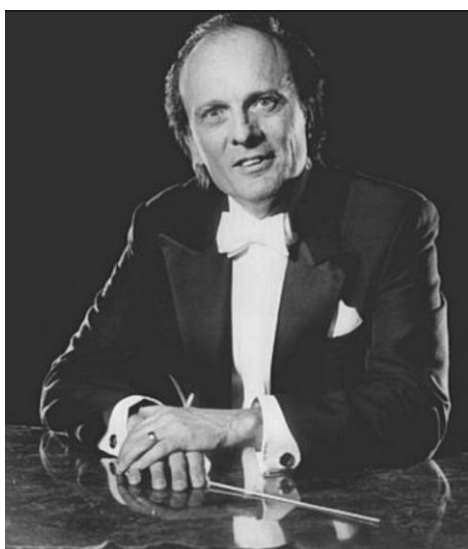
v Besançonu (1957) a v Hilversumu (1958). Již v roce 1961 se stal šéfdirigentem v Mohuči. Albrecht dále šéfoval Německé opeře v Berlíně a řídil většinu předních světových orchestrů. Mimo jiné proslul jako interpret méně uváděné české hudby i pozapomenuté tvorby židovských skladatelů z českých zemí. Působení Gerda Albrechta v čele České filharmonie provázely problémy v komunikaci s orchestrem a dirigent odcházel z Prahy za mimořádné pozornosti médií a s pověstí kontroverzní osoby. Jeho činnost v čele orchestru hudebníky v devadesátých letech rozdělila na dva tábory. S Českou filharmonií se nerozešel v dobrém, když v roce 1996 končil, tvrdil, že musel Prahu jako Němec opustit z politických důvodů. V německém tisku se tehdy podle něj psalo, že český orchestr „vyhnal“ německého dirigenta. Výbor Odborového klubu České filharmonie tehdy ve stanovisku zaslaném sdělovacím prostředkům uvedl, že Gerd Albrecht jako nejvyšší umělecký zástupce České filharmonie svými výroky již dlouhou dobu poškozují její dobrou pověst. Výbor tehdy zastupoval údajně kolem 50 ze 117 filharmoniků. Bezprostředním impulzem jeho rezignace nicméně bylo, že jej tehdejší ministr kultury Pavel Tigrid zbavil uměleckých pravomocí. „Šéf bez kompetencí není šéfem,“ řekl Albrecht, když v Německu ohlásil rezignaci. Albrechtovi kritici mu v polovině devadesátých let vyčítali, že své umělecké a lidské nedostatky přenáší do politické roviny. Kritika Albrechtovi měla za zlé, že jeho výsledky neodpovídaly kvalitám orchestru, neprospělo mu ani odmítnutí nabídky na koncert u příležitosti navázání diplomatických styků

Vatikánu s Izraelem na jaře 1994. Přel se s vedením filharmonie, do slovní přestřelky se dostal také s Václavem Havlem, když prezident řekl, že se Česká filharmonie pod Albrechtovým vedením ocitla „ve stavu krize a rozvratu“. Jádrem dirigentova sporu s exprezidentem Václavem Havlem bylo v roce 1997 připravované provedení Verdiho Requiem v terezínském ghettu. Albrecht v listu Frankfurter Allgemeine Zeitung vyjádřil v souvislosti s přípravou koncertu zklamání nad postojem Václava Havla, který podle něho na žádost o záštitu nad projektem vůbec neodpověděl. Podle mluvčího prezidenta Havla Ladislava Špačka pro svůj projekt Havlovu záštitu získal v nejkratším možném termínu. Konec působení Gerda Albrechta v čele České filharmonie přišel poté, co ministr Tigríd i formálně posílil roli ředitele filharmonie. Kontroverzní působení Gerda Albrechta u České filharmonie, které je zmíněno v předchozí kapitole bylo ale v Albrechtově kariéře jen epizodou, po které vedl například japonské symfoniky Jomiuri Nippon nebo Dánský národní symfonický orchestr. K České filharmonii se Albrecht pohostinsky vrátil v únoru 2004 a příležitost opakovaně dostal i později, v roce 2009 dirigoval také Symfonický orchestr hlavního města Prahy FOK. Českou hudbu ale Albrecht propagoval ve světě i v mezičase, ovšem v čele jiných souborů. V roce 2008 například nahrávka opery Král a uhlíř Antonína Dvořáka v nastudování sboru a orchestru Západoněmeckého rozhlasu v Kolíně nad Rýnem pod vedením Albrechta získala prestižní cenu na mezinárodním veletrhu MIDEM v Cannes. Albrecht si vysoce cenil i další české skladatele, mezi velikány řadil vedle Smetany, Dvořáka či Janáčka také Bohuslava Martinů, Zdeňka Fibicha nebo Josefa Bohuslava Foerster. Věnoval se ale i méně známým komponistům, během doby, kterou strávil jako šéfdirigent České filharmonie, nahrál s orchestrem i díla pražských židovských skladatelů, kteří zahynuli v německých koncentračních táborech.

Vladimir Davidovič Aškenazy se narodil 6. července 1937 v dnešním Nižním Novgorodě. Jeho rodina se roku 1940 přestěhovala do Moskvy, byla však o rok později kvůli německé invazi evakuovaná. V roce 1943 se vrátila do Moskvy a žila zde dlouhou dobu v mizerných materiálních podmínkách. Zato se však Vladimirovi dostalo vynikajícího hudebního vzdělání. Jeho velký talent byl brzy rozpoznán a od osmi let studoval klavír u Anaidy Sumbatyan na střední hudební škole. Poté se jeho učitelem stal Lev Oborin na moskevské konzervatoři. Svého prvního velkého úspěchu v klavírní hře se Aškenazy dočkal, když v roce 1955 získal druhé místo v Chopinově soutěži ve Varšavě. O rok později zvítězil v soutěži královny Alžběty v Bruselu. Světový věhlas získal především na svém americkém turné roku 1957. V roce 1961 se oženil s islandskou klavíristkou Thorunn Johannsdottir. Roku 1962 znovu triumfoval na Čajkovského soutěži v Moskvě. Přestože byl úspěšný v rámci impozantního sovětského hudebního systému, emigroval v roce 1963 na západ. Nejprve do Velké Británie a posléze na Island. Roku 1978 se usadil se svou rodinou ve švýcarském Lucernu. Po svém odchodu z Ruska se stal jedním z nejvyhledávanějších umělců. Věnoval se koncertování v největších světových hudebních střediscích a rozsáhlé tvorbě nahrávek, z nichž mnohé byly vysoce oceněny. Působil nejen jako sólista, ale také jako komorní hráč ve spolupráci například s Itzhakem Perlmanem či Pinchaselem Zukermanem. Od sedmdesátých let je Aškenazy činný i jako dirigent. Dosáhl vedoucích funkcí u Philharmonia Orchestra, Royal Philharmonic Orchestra, Cleveland Orchestra a Deutsches Symphonie-Orchester Berlin. Mimoto působil příležitostně například s Berliner Philharmoniker, Boston Symphony Orchestra či Philadelphia Orchestra. V roce 1998 přijal místo šéfdirigenta České filharmonie. Přestože se dnes věnuje převážně dirigentské profesi, proslavil se především jako klavírista. Je odlišný od většiny svých kolegů z ruské klavírní školy. Jeho hra není

typická robustností a hlučností, nýbrž ušlechtilou jemností a delikátností. Užívá vynikající techniku senzitivním a lyrickým způsobem a bývá také kritikou ceněn pro svou nevšední muzikalitu. Aškenazyho repertoár je velmi široký. Inklinuje nejvíce k typicky romantickým skladatelům, především k Chopinovi, Schumannovi a Rachmaninovovi. Stejně dobře však hraje díla Beethovena, Mozarta či Prokofjeva.

Zdeněk Mácal se narodil 8. ledna 1936 v Brně. Studoval v rodném městě konzervatoř a Janáčkovu akademii múzických umění. Poprvé vzbudil širší pozornost, když se stal vítězem dvou významných hudebních soutěží: mezinárodní dirigentské soutěže v Besançonu v roce 1965 a Dmitri Mitropoulos Competition v New Yorku roku 1966, kde porotě předsedal Leonard Bernstein. Spolu s klavíristou Pavlem Štěpánem a Českou filharmonií získal v roce 1971 cenu Wiener Flötenuhr za nahrávku dvou Mozartových klavírních koncertů. Po sovětské okupaci někdejšího Československa odešel Zdeněk Mácal do emigrace. Firma Supraphon se ho za to rozhodla potrestat tím, že tuto výjimečnou nahrávku Mozartových klavírních koncertů v tehdejším Československu nevydá. Již vylisované desky byly zničeny. Po návratu Zdeňka Mácala do vlasti a jeho jmenování šéfdirigentem České filharmonie bylo v souboru Best of Mozart vydáno Allegro assai z Mozartova klavírního koncertu č. 23 A dur K 488, ale na úplné vydání této nahrávky došlo roku 2012. Po svém odchodu z vlasti se stal Zdeněk Mácal hudebním ředitelem Rozhlasového symfonického orchestru v Kolíně nad Rýnem a Hannoverského rozhlasového orchestru, šéfdirigentem Sydney Symphony Orchestra, hudebním ředitelem Milwaukee Symphony Orchestra a hlavním dirigentem chicagského Grant Park Summer Festival. Řídil 160 orchestrů čtyř světadílů. V letech 1993 – 2002 stál v čele New Jersey

Symphony Orchestra. V letech 1996 a 1997 řídil Českou filharmonii během mezinárodního festivalu Pražské jaro. Od sezóny 2003 – 2004 Zdeněk Mácal převzal funkci šéfdirigenta České filharmonie. V září 2007 oznámil svůj odchod ze služeb České filharmonie.

Elijahu Inbal se narodil 16. února 1936 v Jeruzalémě. Svá studia začal na hudební akademii v Jeruzalémě v oborech hra na housle a skladba. Po doporučení Leonarda Bernsteina získal stipendium na pařížské konzervatoři na obor dirigování, kde navštěvoval mimo jiné mistrovské kurzy Sergiu Celibidacheho. V roce 1962 vyhrál první ročník mezinárodní dirigentské soutěže Guida Cantanelliho, což mu otevřelo dveře pro velikou kariéru. Od té doby hostoval u mnoha světoznámých orchestrů. V letech 1974 - 1990 působil jako šéfdirigent Symfonického orchestru frankfurtského rozhlasu, se kterým získal ocenění za nahrávky celého symfonického díla Gustava Mahlera, Antona Brucknera a Hectora Berlioze. V letech 1984 - 1987 byl zároveň šéfdirigentem benátského Teatro La Fenice. Od roku 1996 do roku 2001 působil jako šéfdirigent Orchestra Nazionale della RAI v Turíně. Mezi lety 2001 a 2006 byl šéfdirigentem Berlínského symfonického orchestru, od září 2007 se opět stal šéfdirigentem Teatro La Fenice. V sezóně 2009/2010 nastoupil po Zdeňku Mácalovi na místo šéfdirigenta České filharmonie, kde působil do roku 2011.

Koncertní mistři – housle

Česká filharmonie má tři koncertní mistry, dva houslisty a jednoho violoncellistu. Tím se těleso mírně liší od srovnatelných světových orchestrů, které Českou filharmonii celkovým počtem svých koncertních mistrů obvykle převyšují. Neuplatňují však někdy titul koncertního mistra violoncellové skupiny, jak je běžné v naprosté většině českých profesionálních orchestrů. Obě skupiny houslí České filharmonie od doby jejího vzniku čerpaly z odkazu věhlasných pedagogů Pražské konzervatoře. Jejich odchovanci tvořili převážnou část členů obou skupin a zvláště vynikající žáci se stávali jejími koncertními mistry. Na počátku této genealogie většiny současných houslistů České filharmonie stojí dvě jména: Otakar Ševčík a Jan Mařák. Oba tito světově proslulí pedagogové houslové hry byli žáky Antonína Bennewitze, profesora a později ředitele Pražské konzervatoře v letech 1866 až 1901. Počet profesorů hry na housle na konzervatoři byl dlouho značně omezený, ale všichni vycházeli z téže houslové školy, kterou spoluvytvářeli. Za všechny jmenujme kromě již zmíněného Ševčíka a Mařáka především Karla Hoffmanna - dalšího Bennewitzova žáka, jenž byl zároveň primárem Českého kvarteta a skvělým sólistou, Jindřicha Bastaře, Štěpána Suchého a slavného Jaroslava Kociana. Umění pražské houslové školy tak plynule přechází z jednoho na druhého už po několik generací. Všeobecnou představu, že koncertní mistr by neměl být pouze špičkovým instrumentalistou, ale také osobností, se České filharmonii vždy dařilo plnit se ctí. Dokladem toho jsou nejen umělecky hodnotná sólová vystoupení a nahrávky jejích koncertních mistrů, ale rovněž jejich působení v roli organizátorů hudebního života, cílevědomé rozvíjení komorní hry v rámci smyčcových kvartet či jiných komorních uskupení a v mnoha případech významná pedagogická činnost. V roli koncertního mistra České filharmonie na historicky prvním koncertě 4. ledna 1896 pod taktovkou Antonína Dvořáka vystoupil Jan Mařák (1870 - 1932). Protože byl však příštího roku jmenován profesorem hry na housle na konzervatoři, kde byl při tehdejší malém počtu pedagogů velmi vytížen, musel se vzdát hraní v orchestru. Jeho houslovou třídou prošlo mnoho pozdějších hráčů České filharmonie, což platí i pro skupinu viol. Trvalo totiž poměrně dlouhou dobu, než se viola na konzervatoři stala samostatným studijním oborem. Mezi

Mařákovy nejtalentovanější žáky patřili také dva pozdější koncertní mistři České filharmonie Milan Zuna a Stanislav Novák. Milan Zuna (1881 - 1960), který studium dovršil mistrovským kurzem u Otakara Ševčíka, byl koncertním mistrem České filharmonie mezi lety 1904 až 1907 a uplatnil se i jako její příležitostný dirigent. Z prvních dvou dekád existence orchestru, kdy se koncertní mistři poměrně rychle střídali, patřil k nejvýznamnějším Jiří Herold (1875 - 1934). Vystudoval housle u Ferdinanda Lachnera a Antonina Bennewitze a koncertním mistrem České filharmonie byl jen něco málo přes rok (1901 - 1902). Silný vztah ke komorní hudbě ho v roce 1903 vedl k založení kvarteta, které neslo jeho jméno a za krátkou dobu svého trvání získalo výbornou pověst doma i v zahraničí. O tři roky později nahradil Jiří Herold v Českém kvartetu violistu, skladatele a dirigenta Oskara Nedbala. V tomto proslulém souboru potom působil až do roku 1933. Herold složil několik komorních skladeb (svoji Elegii pro sólové housle dokonce provedl 13. února 1902 na koncertě České filharmonie) a navíc se projevil i jako dobrý houslař. Postavil několik desítek smyčcových nástrojů, mezi nimiž bylo i několik viol a dvě violoncella. Jeho zaujetí pro komorní hru došlo svého naplnění ve jmenování profesorem komorní hry na Pražské konzervatoři, kde vyučoval také hru na violu. S filharmonií vystupoval Jiří Herold ještě o mnoho let později, ale už výhradně jako violista. Počátkem třicátých let tak provedl např. Koncert pro violu a orchestr h moll Georga Friedricha Handela a Koncert pro violu a orchestr D dur Karla Stamice, oba pod taktovkou Františka Stupky. Určitý primát mezi koncertními mistry České filharmonie drží Antonín Maixner (1889 - 1917), jenž se stal koncertním mistrem orchestru ve svých sedmnácti letech (1906) a v této funkci potom působil pět let. Případů, kdy se nejnadanější čerství absolventi konzervatoře ze tříd obdivovaných houslových pedagogů stali bez konkurzu (na doporučení) koncertními mistry anebo rovnou i řediteli orchestrů leckde v Evropě, nebylo málo. Poněkud netradiční bylo však to, že Antonín Maixner hru na housle nestudoval na konzervatoři, ale soukromě. Maixner vystupoval s Českou filharmonií jako sólista ze všech jejích koncertních mistrů zdaleka nejčastěji — i několikrát za měsíc. Bylo to dáno především tehdejší dramaturgií Viléma Zemánka, kdy programy koncertů nebyly příliš jednotné a často obsahovaly různé kratší

skladby virtuózního charakteru pro sólový nástroj s doprovodem orchestru. Z houslových koncertů provedl Koncert e moll Felixe Mendelssohna - Bartholdyho, Koncert D dur Ludwiga van Beethovena, Koncert g moll Maxe Brucha, Koncert a moll Antonína Dvořáka a opakovaně Koncert č. 8 a moll Louise Spohra a Koncert A dur Maxe Regera. Často hrál Romanci pro housle a orchestr dnes poměrně málo uváděného norského skladatele Johana Svendsena. Období mezi dvěma světovými válkami, v němž byly položeny základy hráčského stylu a interpretační tradice orchestru, patřilo šéfdirigentovi Václavu Talichovi v tandemu s druhým dirigentem Františkem Stupkou a koncertním mistrem Stanislavem Novákem (1890 - 1945). Oba dirigenti vzešli z houslové třídy Otakara Ševčíka, o něco mladší Stanislav Novák byl odchovancem Jana Mařáka a Karla Hoffmanna. Všichni tři měli hluboký vztah ke komorní hudbě. Ač měli rozdílné temperamenty, vzájemně se velmi respektovali. Spojovala je především stejná představa o orchestrálním zvukovém ideálu, který se jim, jak ukázal pozdější vývoj České filharmonie, podařilo realizovat. Stanislav Novák založil v roce 1925 Novákovo - Frankovo kvarteto. Tomuto kvartetu věnoval Novákův bývalý spolužák a celoživotní přítel Bohuslav Martinů svůj II. smyčcový kvartet, jehož provedení roku 1927 v Paříži vzbudilo nadšený ohlas. V roce 1933 se na krátkou dobu stal Novák sekundistou Českého kvarteta místo Josefa Suka. Působil také v Českém triu s klavíristou Janem Heřmanem a violoncellistou Ladislavem Zelenkou (od roku 1936 až do své smrti v červenci 1945) a několik let se věnoval výuce na Pražské konzervatoři. Ačkoli sám byl velkým přítelem Martinů a rád prováděl jeho kvartety, svým žákům na konzervatoři jeho skladby prý nenutil hrát. K Novákovým vynikajícím žákům patřil Břetislav Ludvík, který se stal koncertním mistrem České filharmonie necelých deset let po svém učiteli. Dalším příkladem toho, že se ve funkci koncertního mistra České filharmonie postupně střídaly velké pedagogické osobnosti, byl rovněž její trojnásobný koncertní mistr František Daniel (1888 - 1965), který vyučoval také Karla Šroubka a v roce 1958 se stal děkanem Hudební fakulty Akademie múzických umění. Koncertním mistrem byl v letech 1912 - 1916, 1922 - 1926 a 1942 - 1945. Zatímco pro sólistu není nutné mít ještě pedagogický talent, pro vedoucího skupiny houslí v orchestru může

být tato vlastnost velkou předností - to bylo patrné nejen u Stanislava Nováka. František Daniel, žák Jindřicha Bastaře, Otakara Ševčíka a Karla Hoffmanna, střídavě koncertní mistr České filharmonie a rozhlasových symfoniků, byl ztělesněným dokladem toho, jak důležitý vliv mohou mít kvality koncertního mistra na celý orchestr. Při příchodu Břetislava Ludvíka k prvnímu pultu primů v září 1945 vládla poněkud neobvyklá situace. Tehdejší šéfdirigent Rafael Kubelík rozhodl, že se v této roli zatím budou střídat tři nejlepší z nově angažovaných členů orchestru — tedy bez zvláštního konkurzu na místo koncertního mistra. Po ročním střídání s Rudolfem Novosadem a Otakarem Šroubkem — vždy podle konkrétního repertoáru určení přímo Kubelíkem — byl koncertním mistrem jmenován definitivně Břetislav Ludvík. Ludvík dlouhá léta předával své zkušenosti na Pražské konzervatoři a výrazných úspěchů dosáhl také jako člen ve své době ojedinělého souboru starých nástrojů Pro arte antiqua, se kterým realizoval mnoho nahrávek a zahraničních zájezdů. S nezadržitelným rozvojem gramofonového průmyslu v 50. a 60. letech minulého století se samozřejmě množily také nahrávky České filharmonie, které v četných sólech zachycují i umění jejích koncertních mistrů. Česká filharmonie, vybavena vynikajícími koncertními mistry jako Alexandr Plocek (1914 - 1982), koncertní mistr v letech 1937—1942 (v roce 1938 se střídal ve funkci I. koncertního mistra s Karlem Zoubkem) a sólista České filharmonie v letech 1949—1957, Karel Šroubek a Bruno Bělčík, často ani necítila potřebu angažovat externí sólisty a to jak na koncertech, tak na rozhlasových a gramofonových nahrávkách (i když tam měl samozřejmě převážně v 60. a 70. letech výsadní postavení sólista České filharmonie Josef Suk). Významnou součástí Plockova života výkonného umělce bylo také členství v Českém triu s dalšími sólisty České filharmonie, klavíristou Josefem Páleníčkem a violoncellistou Milošem Sádlem, kterého později nahradil Saša Večtomov. V tomto složení vznikla nahrávka Beethovenových trií pro společnost Chant du Monde, která byla v Paříži roku 1964 oceněna prestižní Grand Prix de l'Académie Charles Cros. U Alexandra Plocka kritika vždy vyzdvihovala jeho ušlechtilý a kultivovaný tón. Byl známý tím, že obsáhl všechny slohy a jeho nahrávka Beethovenovy Jarní sonáty s Josefem Páleníčkem byla svého času v Anglii ohodnocena jako vůbec

nejlepší nahrávka této skladby. Přesto mu byli stylově zřejmě nejbližší modernější skladatelé jako Ravel, Janáček, Suk či Prokofjev, jejichž díla hrál autenticky. V České filharmonii se dlouhou dobu uplatňoval systém I. a II. koncertního mistra primů s tím, že II. koncertní mistr byl v podstatě zástupcem prvního. Druhým koncertním mistrem za Talichovy éry byl Egon Ledec (1889 - 1944), který hrál v České filharmonii s přestávkami již od roku 1908. Ve funkci II. koncertního mistra byl od roku 1926 do roku 1939, kdy byl zatčen, převezen do Terezína a pak do Osvětimi, kde zahynul v plynové komoře 16. 10. 1944. Ledec působil také jako sólista a komorní hráč, byl činný organizačně a příležitostně též komponoval. Ve druhé polovině 70. let se koncertní mistři začali střídat, a tím rozlišování mezi I. a II. ztratilo opodstatnění. Poněkud kuriózní situace, která reflektovala tehdejší politické poměry v Československu, však nastala v letech 1951 - 1960, kdy byl ve funkci koncertního mistra Karel Šroubek (1913 - 1969). Jelikož jeho bratr Otakar v roce 1948 stejně jako šéfdirigent Kubelík emigroval do zahraničí, nesměl Karel Šroubek opustit zemi, a tak jej na všech zahraničních zájezdech nahrazoval Břetislav Ludvík. Nakonec ale našel komunistický režim řešení v tom, že Karla Šroubka „přemístil“ do Severočeské filharmonie v Teplicích. Karlem Šroubkem nejhranějšími díly na koncertech České filharmonie byl Koncert č. 1 d moll pro housle a orchestr Josefa Bohuslava Foerstera a Dvojkoncert pro housle a violoncello Emila Axmana, který hrál vždy s Františkem Smetanou. K filmu o proslulém houslistovi Josefu Slavíkovi nahrál jeho Houslové koncerty fis moll a a moll. Už ve 30. letech začal spolupracovat s Československým rozhlasem, přičemž množství a stylová šíře jeho nahrávek jsou úctyhodně velké. Karel Šroubek byl primářiem několika komorních ansámbľů, vynikal neobyčejně promyšlenou koncepcí hraných skladeb, skvělým frázováním a neomylnou intonací. Hrál na kvalitní nástroj z dílny rodu Guadagniniho, který koupil od Stanislava Nováka (ten vlastnil ještě nástroj Gaglianiho). Éra koncertního mistra Bruno Bělčíka (1924 - 1990), žáka Norberta Kubáta, pokryla více než čtvrt století (1961 - 1987) a Česká filharmonie v něm získala jednoho z tehdy nejuznávanějších houslových virtuózů v zemi. Jeho schopnost citlivé hry a zpěvnosti, podpořená technickou brilancí, je zachycena například na mimořádně

úspěšné nahrávce Šeherezády Rimského - Korsakova s jugoslávským dirigentem Oskarem Danonem z roku 1970. Repertoár Bruno Bělčíka zahrnoval několik desítek houslových koncertů a množství komorních skladeb všech stylů. S šéfdirigentem Václavem Neumannem nahrál na desku Koncert č. 1 J. B. Foerstera, ze soudobé hudby, které se rád věnoval, například Koncert č. 1 pro housle a orchestr Lubomíra Železného, pro Československý rozhlas Koncert č.2 Bohuslava Martinů a další. Po Karlu Šroubkovi byl Bruno Bělčík koncertním mistrem těšícím se o nic menší autoritě a respektu než jeho předchůdce. V osobě Petra Škvora (1948 - 1993) se u prvního pultu primů České filharmonie opět ocitl houslista s dirigentskými schopnostmi. Předtím byl koncertním mistrem Pražského komorního orchestru. Poté, co se Václav Neumann v průběhu času na několika různých koncertech přesvědčil o jeho kvalitách a po závěrečné části konkurzu, kdy zahrál s Českou filharmonií část některého z houslových koncertů, mohl nastoupit. Koncertním mistrem byl v letech 1978 - 1989. Asi nejznámější nahrávkou Petra Škvora s Českou filharmonií je Sukova Pohádka řízená Liborem Peškem a vydaná Supraphonem v roce 1984, kterou i dnes stavějí hudební znalci vysoko. Roku 1979 natočil také s Českou filharmonií a Zdeňkem Košlerem suitu z hudby k filmu Císařův slavík Václava Trojana. Film získal mnoho mezinárodních cen, je ve své kategorii loutkových filmů dodnes považován ve světové kinematografii za jeden z nejlepších. Petr Škvor se s Českou filharmonií předvedl i jako dirigent, když pro Supraphon s Miroslavem Kejmarem nahrál koncerty pro trubku a orchestr Josefa Haydna, Leopolda Mozarta a J. W. Hertela. Později dirigoval Sukův komorní orchestr a především působil jako šéfdirigent Filharmonického komorního orchestru Praha. Léta se věnoval komorní hře v kvartetu, které neslo jeho jméno a s nímž pro rozhlas a pro společnost Panton pořídil mnoho nahrávek převážně soudobých českých skladatelů. Dalším koncertním mistrem České filharmonie byl Josef Kroft, který tento post zastával v letech 1989 - 1993. Se svým kvartetem (Kroftovo kvarteto) natočil stejně jako jeho předchůdce mnoho kvalitních nahrávek. S koncertními mistry Bohumilem Kotmelem a Miroslavem Vilímcem se posluchači setkávají od druhé poloviny 80. let. Prvním učitelem byl Bohumilu Kotmelovi (1957) jeho otec, později studoval

na brněnské konzervatoři u Jana Stanovského, na JAMU u Bohumila Smejkal a nakonec na Konzervatoři P. J. Čajkovského v Moskvě (Viktor Pikajzen). Před příchodem do České filharmonie působil jako sólista ve Státní filharmonii Brno. Nahrál řadu komorních i sólových titulů a s Českou filharmonií vystoupil mnohokrát jako sólista. Koncertním mistrem České filharmonie je od svého nástupu do orchestru v roce 1987. Miroslav Vilímc (1958) studoval hru na housle u své matky Ilony Vilímcové a AMU v Praze absolvoval ve třídě Václava Snítily. Od roku 1982 je v České filharmonii; po pěti letech jako zástupce koncertního mistra a od roku 1992 jako koncertní mistr. Na svém kontě má řadu sólových nahrávek s různými orchestry, koncertně vystupuje převážně v duu se svým bratrem, klavíristou Vladislavem Vilímcem a jako sólista se představil s Českou filharmonií poprvé roku 1985. V roce 1990 se zasloužil o vznik Společnosti Jana Kubelíka. Současný koncertní mistr Josef Špaček se rychle etabluje jako jeden z nejlepších houslistů své generace. Pracoval pod vedením renomovaných pedagogů, například Idy Kavafianové a Jaime Lareda působících na Curtisově hudebním institutu ve Filadelfii či Itzhaka Perlmana z newyorské Juilliard School. V květnu roku 2012 se stal jedním z finalistů Mezinárodní soutěže královny Alžběty v Bruselu; v roce 2009 zvítězil v mezinárodní houslové soutěži Michaela Hilla (Nový Zéland) a v roce 2008 získal třetí cenu a cenu mladé poroty na mezinárodní houslové soutěži Carla Nielsen. V současné době kombinuje úspěšnou sólovou dráhu s kariérou koncertního mistra České filharmonie. Z jeho koncertů lze uvést sólová vystoupení s Českou filharmonií pod taktovkou Jiřího Bělohlávka a Jakuba Hrůši (koncerty v Praze, v březnu 2015 debut ve vídeňském Musikverein, v dubnu 2015 turné zahrnující pět koncertů ve Velké Británii a koncerty v USA a Austrálii), vystoupení s Malajsijskou filharmonií pod vedením dirigentky Alondry de la Parra, v červnu 2015 koncert s orchestrem Essener Philharmoniker pod taktovkou Tomáše Netopila a v prosinci 2014 vystoupení s Orchestre Philharmonique de Luxembourg a Jiřím Bělohlávkem. Dalšími doprovodnými tělesy Josefa Špačka byly například Nederlands Philharmonisch Orkest, Kristiansand Symfoniorkester pod vedením Giordana Bellincampiho, Shanghai Symphony Orchestra, Janáčkova filharmonie, Filharmonie Bohuslava Martinů, budapeštský Komorní orchestr Ference

Erkela či Symfonický orchestr hl. města Prahy FOK. Josef Špaček se pravidelně účastní hudebních festivalů: vystupoval například na festivalu Dvořákova Praha, na coloradském festivalu Bravo! Vail, na illinoiském Ravinia Festival, festivalu Bohuslava Martinů a festivalu Moravský podzim. V dubnu roku 2013 vydala společnost Supraphon Josefu Špačkovi první recitálovou nahrávku. Společně s klavíristou Miroslavem Sekerou na ní interpretuje díla Leoše Janáčka, Bedřicha Smetany a Sergeje Prokofjeva a za jeho provedení se mu již dostalo vynikajících recenzí. V říjnu roku 2014 nahrál pro značku Supraphon druhé CD, tentokrát s Českou filharmonií a Jiřím Bělohlávkem. V březnu roku 2013 vydala společnost Naxos jeho nahrávku skladeb H. W. Ernsta, pořízenou v roce 2010. V roce 2006 natočil své první CD s kompletním provedením sonát pro sólové housle Eugèna Ysaÿe. Česká mutace časopisu Forbes zahrнула Josefa Špačka mezi „třicítku nejvlivnějších lidí pod třicet“. Josef Špaček hraje na housle vyrobené v roce 1855 v dílně Jeana-Baptista Vuillauma. Když Jiří Vodička po úspěšném konkurzu nastoupil 1. září 2015 na post koncertního mistra České filharmonie, měl za sebou rovněž úctyhodnou řadu mezinárodních úspěchů. Již ve svých čtrnácti letech byl přijat na Ostravskou univerzitu, kde se stal posluchačem prof. Zdeňka Goly. Během studia se stal laureátem mnoha světových houslových soutěží. Ve svých dvanácti letech byl jmenován sólistou Janáčkovy filharmonie Ostrava, roku 2009 se stal pedagogem Pražské konzervatoře. O dva roky později byl pozván světovým houslistou Gidonem Kremerem na jeho festival v rakouském Lockenhausu. Od roku 2012 je Jiří Vodička členem Smetanova tria. Účinkoval na festivalech Pražské Jaro, Janáčkův Máj, Hohenloher Kultursommer, Grand festival of China nebo Choriner Musiksommer. Spolupracoval s PKF – Prague Philharmonia, Symfonickým orchestrem hl. m. Prahy FOK, Symfonickým orchestrem Českého rozhlasu a dalšími českými orchestry. Ze zahraničních orchestrů pravidelně vystupuje např. s Wuhanskou nebo Katarskou filharmonií. Spolupracoval s dirigenty Jiřím Bělohlávkem, Heiko M. Försterem, Jakubem Hrůšou, Ondřejem Kukalem, Tomášem Netopilem, Stanislavem Vavřínkem, Petrem Vronským, Andreasem S. Weiserem, Jamesem Liu Pengem, Romanem Kofmanem a jinými. Pravidelně vystupuje s předními českými pianisty na koncertech u nás i v zahraničí. V roce 2014

natočil Jiří Vodička svůj sólový debut pro Supraphon „Violino Solo“. Pravidelně natáčí pro Český rozhlas. V roce 2015 se stal pedagogem Ostravské univerzity.

Koncertní mistři – violoncello

Prvním koncertním mistrem skupiny violoncell byl Richard Detloff, o kterém se mi nepodařilo dohledat prakticky žádné informace. V roce 1901 ho vystřídal Max Škvor (1877 – 1947) a po něm v krátkých intervalech několik dalších violoncellistů. Mezi českými filharmoniky se nikdy nevyskytovalo mnoho cizinců a totéž platilo o koncertních mistrech. Jedním z mála byl Polák Dezyderiusz Danczowski (1891 - 1950), v programech České filharmonie vždy uváděn jako Desider, který vystudoval hru na violoncello ve Lvově a v Lipsku, kde roku 1909 debutoval Koncertem h moll op. 104 Antonína Dvořáka. Na počátku sezony 1912 - 1913 zaujal místo koncertního mistra v České filharmonii. Ačkoli v Praze nesetřval o mnoho déle než jeden a půl roku, předvedl se s orchestrem celkem třináctkrát sólově (vystoupil například v Koncertu a moll op. 33 Camilla Saint - Saense). Danczowski byl v roce 1920 jedním z prvních profesorů nově založené konzervatoře v Poznani a jako pedagog byl ve své době v Polsku považován za nezpochybnitelnou autoritu. Zkušenosti získal také během desetiletého pobytu v USA v letech 1923 - 1933, konkrétně v Cincinnati, kde působil jako koncertní mistr a vyučoval hru na violoncello a komorní hru. Poté se vrátil opět do Polska, kde pokračoval ve své bohaté činnosti pedagoga, komorního hráče (Polské kvarteto) a koncertního mistra v tamní opeře. Od roku 1974 se v Poznani koná Národní violoncellová soutěž D. Danczowského, pojmenovaná na jeho počest. Během prvního čtvrtstoletí České filharmonie se koncertní mistři jak skupiny houslí, tak skupiny violoncell poměrně často střídali. Bylo to dáno především existenční nejistotou, které byli hráči v orchestru vystaveni. V prvních letech tak řada koncertních mistrů odešla jinam, často do orchestru Národního divadla (z houslistů např. Maixner a Synek, z violoncellistů Václav Kefurt). Po nástupu Václava Talicha v roce 1919 se ale situace i po stránce hmotného zajištění stabilizovala a prestiž orchestru stále stoupala, takže migrace hráčů včetně koncertních mistrů pokračovala až na výjimky naopak směrem do České filharmonie. Z tohoto období, kdy u prvního pultu málokdy některý koncertní mistr pobyl déle než dva nebo tři roky, zaujme violoncellista Bedřich Jaroš (1896 - 1977, ve filharmonii 1918–1921). Dlouhá léta se věnoval pedagogické práci na Pražské konzervatoři a rovněž dlouhodobě

působil v Ondříčkově kvartetu, kde hrál po nějakou dobu také houslista Karel Šroubek. V tomto složení vzniklo i několik nahrávek pro rozhlas, pro který Bedřich Jaroš nahrával už od počátku vysílání ve 20. letech. Jaroš vystudoval u Jana Buriana, který poskytl průpravu ještě čtyřem dalším koncertním mistrům České filharmonie – Václavu Iblovi, Antonínu Fingerlandovi, Františku Berkovi a Vášovi Černému. Později se Jaroš sám stal profesorem hry na violoncello na Pražské konzervatoři, vystudovalo u něj několik violoncellistů České filharmonie. Počínaje třetí dekádou 20. století začalo být obsazení orchestru mnohem stálejší než dříve, a tak ani na postu koncertního mistra violoncell nedocházelo k příliš častým změnám. Během následujících čtyřiceti let vedly skupinu violoncell dvě velké osobnosti, Váša Černý a po něm Ivan Večtomov. Váša Černý (1900–1982) s Českou filharmonií vystoupil ještě před tím, než se stal jejím členem, s Čajkovského Rokokovými variacemi. Touto skladbou absolvoval v roce 1922 Pražskou konzervatoř a krátce nato vstoupil do řad orchestru. Ještě několik let však soukromě pokračoval ve studiu u Ladislava Zelenky. S Českou filharmonií hrál Váša Černý mnohokrát sólově v koncertech Haydna, Boccheriniho, Schumanna, Saint - Saënsa, Dvořáka nebo Axmana. Brahmsův Dvojkonzert si zahrál v roce 1933 se Stanislavem Novákem a o deset let později s Františkem Danielem. Rád se věnoval soudobé hudbě a premiéroval několik novinek českých skladatelů, mezi nimi byla díla Aloise Háby nebo Viléma Petrželky (ten pro Černého napsal Sonátu pro sólové violoncello). Z důvodu vytížení v Pražském kvartetu byl v letech 1929 až 1931 na neplacené dovolené a ve funkci I. koncertního mistra jej zastupoval Josef Fikejs, který později po skončení druhé světové války působil v České filharmonii několik let kromě hraní v orchestru současně jako intendant. Váša Černý z České filharmonie odešel v září roku 1945, od té doby vyučoval na několika školách (konzervatoř v Brně, JAMU, VŠMU v Bratislavě, pražská AMU) a vystupoval především s recitálovými programy. Vášu Černého po jeho odchodu z filharmonie nahradil Ivan Večtomov (1902 - 1981). Pro oba bylo společné vynikající hudební zázemí v rodině. Ivan Večtomov přišel z Ruska do Prahy s Hudbou československých legií. V roce 1923 se zapsal na Pražskou konzervatoř, kde studoval ve třídě Julia Junka, který však brzy po začátku

školního roku 1927 zemřel, a tak musel Večtomov poslední ročník dokončit u jiného profesora (absolvoval u Ladislava Zelenky). Absolvoval roku 1928 za doprovodu České filharmonie. Večtomov se osobně znal s Bohuslavem Martinů, s nímž se potkával během svého studia na pařížské École Normale de Musique u Dirana Alexaniana v letech 1928 – 1930. Zde s kolegy založil Československé kvarteto Slovanského ústavu. Kromě jiných příležitostí k sólovému vystoupení s Českou filharmonií měl v roce 1949 možnost hrát za řízení Václava Neumanna vůbec poprvé Martinů Concertino pro violoncello a orchestr. S Českou filharmonií se rozloučil Donem Quijotem Richarda Strausse. Dalším koncertním mistrem violoncell byl Karel Novotný (1922 - 2004). Neměl oficiální hudební vzdělání, ale vystudoval hru na violoncello soukromě u Karla Pravoslava Sádla. S Českou filharmonií zní jeho violoncello například na supraphonské nahrávce Koncertantní symfonie pro hoboj, fagot, housle, violoncello a malý orchestr Bohuslava Martinů se Zdeňkem Košlerem (Jiří Mihule - hoboj, Jiří Formáček - fagot a Bruno Bělčík - housle) nebo Stravinského Pulcinelly s Oskarem Danonem. Od roku 1960 byl členem Tria Bohuslava Martinů. Mezi lety 1983 – 2013 v České filharmonii hrál u prvního pultu violoncell František Host (1955). Absolvoval Pražskou konzervatoř u Viktora Moučky a AMU ve třídě Josefa Chuchro a na radu Viktora Moučky se ve svých dvaceti letech zúčastnil konkurzu do České filharmonie, kde hrál od roku 1975 a jako koncertní mistr od září 1983. Je členem souboru Duo di basso (s kontrabasistou Jiřím Hudcem), Sexteta českých filharmoniků, Okteta českých filharmoniků a ansámblu Virtuosi di basso. Se všemi soubory pořídil řadu nahrávek. Z jeho sólových vystoupení s Českou filharmonií je třeba jmenovat Straussova Dona Quijota s Gaetanem Delogu, Boccheriniho koncert B dur s Pierrem - Michelem Durandem nebo Beethovenův Trojkoncert s Vladimírem Válkem a sólisty Bohumilem Kotmelem a Igorem Ardaševem. V současnosti své zkušenosti předává studentům na Hudební fakultě Akademie múzických umění. Současný koncertní mistr Václav Petr (1989) s hrou na violoncello začal už ve čtyřech letech pod vedením Mirka Škampy. V roce 2008 odmaturoval na Gymnázium Jana Nerudy v Praze. Mezi lety 2008 - 2014 byl posluchačem HAMU, kde začal studovat u Daniela Veise a od roku 2011 pokračoval ve třídě Michala Kaňky. V roce 2010 a 2011 v rámci

programu Erasmus studoval na Universität der Künste v Berlíně u Wolfganga Boettchera. Poprvé sólově vystupoval s orchestrem ve dvanácti letech. V letech 2004, 2006 a 2008 vystupoval ve Dvořákově síni pražského Rudolfinu jako sólista za doprovodu PKF – Prague Philharmonia (dříve Pražská komorní filharmonie) v rámci cyklu „Josef Suk uvádí mladé talenty“. Václav Petr vystupuje i v zahraničí, např. v Německu, Rakousku, Švýcarsku, Itálii, Maďarsku, Chorvatsku a dalších zemích. V roce 2008 a 2010 se zúčastnil mistrovských kurzů v Kronbergu, kde studoval ve třídě Annera Bylsmys a Davida Geringase. Roku 2009 získal plné stipendium na letní mistrovské kurzy v Hamburgu, kde studoval u Jense Petera Maintze. Na základě nahrávky byl vybrán k účasti na Evropské hudební akademii v Bonnu 2010 s Wolfgangem Boettcherem, u kterého rovněž studoval v červenci téhož roku na 40. Mezinárodních kurzech ve Vaduzu. V srpnu roku 2010 byl vybrán do třídy Marie Kliegel v rámci Holland Music Sessions. Věnuje se také aktivně komorní hře. Od roku 2009 je členem souboru Ensemble Taras (dříve Taras Piano Trio), se kterým v roce 2010 získal 1. cenu v Italském Val Tidone. V roce 2012 spolu s houslistou Radimem Krestou získal 3. cenu v Italské soutěži komorních souborů Salieri - Zinetti jako duo housle - violoncello a o rok později na stejné soutěži (už jako klavírní kvartet spolu s Evou Krestovou na violu a Václavem Máchou na klavír) zvítězili. V září roku 2013 vyhráli jednu z nejprestižnějších soutěží pro komorní soubory s klavírem - Premio Trio di Trieste. Již během středoškolských studií získal Václav Petr několik ocenění jak ze soutěží národních tak i mezinárodních. První dva větší úspěchy byly 2. cena na Mezinárodní Heranově violoncellové soutěži v Ústí nad Orlicí (2001) a 2. cena z mezinárodní violoncellové soutěže v rakouském Liezenu (2002). V roce 2004 získal 1. cenu a spolu s ní řadu dalších ocenění na Prague Junior Note a v roce 2005 se stal absolutním vítězem mezinárodní soutěže Talents for Europe. Kromě těchto soutěží je laureátem také mnoha jiných mezinárodních přehlídek, jako např. rozhlasová soutěž Concertino Praga (2007), mezinárodní violoncellová soutěž Davida Poppera v Maďarsku (2007), mezinárodní violoncellová soutěž Antonina Janigra v Chorvatsku (2008), violoncellová soutěž Bohuslava Martinů v Praze (2008, 2012), mezinárodní soutěž Johanna Friedricha Dotzauera v Německu (2009),

mezinárodní smyčcová soutěž Rudolfa Matze v chorvatském Dubrovniku (2010) a jiných. V roce 2010 byl na základě DVD nahrávky Václav Petr vybrán mezi 12 účastníků prestižní mezinárodní soutěže Grand Prix Emanuel Feurmann.

Závěr

Česká filharmonie dlouhodobě patří bezesporu mezi nejlepší orchestry naší doby. Když byl tento orchestr před 120 lety v Praze založen, tak se podle mého názoru česká hudba vydala na cestu ke skutečné světovosti. Ve své magisterské práci jsem se zaměřil na osobnosti šéfdirigentů a koncertních mistrů, ale chtěl jsem hlavně vzdát poctu všem vynikajícím a poctivým hudebníkům, kteří prošli tímto skvělým orchestrem.

Použitá literatura a prameny

Helfert, Vladimír: L. V. Čelanský a Česká filharmonie, vlastním nákladem autora, Praha 1919

Holzknrecht, Václav: Česká filharmonie, SNKLHU, Praha 1963

Kolářková, Yveta: Česká filharmonie 100 plus 10, Academia, Praha 2006

kolektiv autorů: Československý hudební slovník osob a institucí (svazek první, A - L), SNKLHU, Praha 1963

kolektiv autorů: Československý hudební slovník osob a institucí (svazek druhý, M - Z), SNKLHU, Praha 1965

Veselý, Richard: Česká filharmonie v letech 1901 – 1924, vydavatelství Urbánek, Praha 1935